

UCHWAŁA NR 529/XXX/2020
RADY MIASTA RYBNIKA

z dnia 17 grudnia 2020 r.

w sprawie przyjęcia lokalnego programu pomocy społecznej pt. „Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2021–2022”

Na podstawie: art. 110 ust. 10 oraz art. 112 ust.13 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1876), art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.) na wniosek Prezydenta Miasta, po zaopiniowaniu przez Komisję Zdrowia i Pomocy Społecznej

Rada Miasta Rybnika
uchwała:

§ 1. Przyjąć lokalny program pomocy społecznej pt. „Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2021–2022” w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta

Wojciech Kiljańczyk

Załącznik do uchwały Nr 529/XXX/2020

Rady Miasta Rybnika

z dnia 17 grudnia 2020 r.

„Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2021 – 2022”

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
1. Uzasadnienie działania	5
1.1. Diagnoza sytuacji	6
2. Obszary działania programu	16
2.1. Analiza zapisów Programu animacyjno-partycypacyjnego	16
2.2. Miasto Rybnik – położenie i podział na dzielnice	16
2.3. Dzielnica Boguszowice Osiedle	17
2.3.1. Usytuowanie i rys historyczny Dzielnicy Boguszowice Osiedle	17
2.3.2. Mapa zasobów i potrzeb	18
2.3.3. Główne atuty oraz problemy obszaru Boguszowice Osiedle	19
2.3.4. Potencjał obszaru do wykorzystania w działaniach animacyjnych	20
2.4. Dzielnica Chwałowice	21
2.4.1. Usytuowanie i rys historyczny Dzielnicy Chwałowice	21
2.4.2. Mapa zasobów i potrzeb	22
2.4.3. Główne atuty oraz problemy obszaru	23
2.4.4. Potencjał obszaru do wykorzystania w działaniach animacyjnych	24
2.5. Dzielnica Niedobczyce	24
2.5.1. Usytuowanie i rys historyczny Dzielnicy Niedobczyce	24
2.5.2. Mapa zasobów i potrzeb	25
2.5.3. Główne atuty oraz problemy obszaru	27
2.5.4. Potencjał obszaru do wykorzystania w działaniach animacyjnych	28
2.6. Dzielnica Niewiadom	29
2.6.1. Usytuowanie i rys historyczny Dzielnicy Niewiadom	29
2.6.2. Mapa zasobów i potrzeb	29
2.6.3. Główne atuty oraz problemy obszaru	30
2.6.4. Potencjał obszaru do wykorzystania w działaniach animacyjnych	31
2.7. Dzielnica Paruszowiec–Piaski	32
2.7.1. Usytuowanie i rys historyczny Dzielnicy Paruszowiec–Piaski	32
2.7.2. Mapa zasobów i potrzeb	33
2.7.3. Główne atuty oraz problemy obszaru	34
2.7.4. Potencjał obszaru do wykorzystania w działaniach animacyjnych	35
3. Cele Programu	37
4. Grupy docelowe	38
5. Sposób i metody realizacji	39
6. Zadania	40
7. Budżet Programu	42
8. Harmonogram realizacji programu	42

9. Realizatorzy Programu oraz podział odpowiedzialności	43
Spis zdjęć, rysunków i tabel	44

Wprowadzenie

„Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+” wskazuje, iż „Rybnik ma bardzo wyraźne koncentracje problemów społecznych – ciemne plamy na mapie zjawisk kryzysowych. Niektóre z nich są pogrążone już teraz w głębokim kryzysie, inne są bardzo wyraźnie kryzysem zagrożone. Zarysowują się dwa „trójkąty bermudzkie” niebezpiecznych zjawisk społecznych: większy trójkąt obejmuje dzielnice w najgłębszym kryzysie: Paruszowiec-Piaski, Boguszowice Osiedle i Niewiadom, zaś mniejszy trójkąt – dzielnice bardzo poważnie zagrożone kryzysem: Śródmieście, Niedobczyce i Chwałowice. W tych wszystkich obszarach potrzebujemy rozwoju i ożywienia¹”. Z punktu widzenia polityki społecznej przeciwdziałanie zjawisku kumulowania się problemów na jednym terenie jest priorytetowe.

Na tym tle najpoważniejszym wyzwaniem wydaje się przerwanie na tych terenach zakłętego kręgu – kręgu dziedziczenia negatywnych wzorców funkcjonowania, które przekazywane są z pokolenie na pokolenie. Praktyka pomocy społecznej wskazuje, że rozwój trzeciej metody pracy socjalnej, realizowanej w ramach programu aktywności lokalnej, jakim jest organizowanie społeczności lokalnej (OSL) może być rozwiązaniem tych problemów. Metoda opiera się na założeniu, że efektywne wspomaganie oraz pełna integracja ze społeczeństwem osób i rodzin, szczególnie ze środowisk i obszarów marginalizowanych, nie są możliwe bez odpowiedniego zmieniania ich środowiska życia, w tym społeczności lokalnej, w której żyją². Rozwój społeczności lokalnej, niezbędny do wprowadzenia trwałych zmian na tych obszarach, ma na celu nie tylko zwalczanie ubóstwa i nierówności społecznych, ale także tworzenie aktywnego obywatelstwa, angażowanie ludzi we wspólne działanie na rzecz zbiorowości³. Celem takich działań jest wzmocnienie pewności siebie, tworzenie podmiotowości ludzi, budowanie lokalnych sieci współpracy. Wydaje się, że ostatnie - budowanie lokalnych sieci współpracy – zasada partnerskiego podejścia do rozwiązywania problemów może przynieść największe efekty. Należy mieć na uwadze, że proces zmian odbywa się powoli, zmiany w ludziach nie zachodzą z dnia na dzień, a praca ze zbiorowością wymaga długoterminowego zaangażowania różnych podmiotów.

„Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2021-2022” zwany dalej „Programem” „Programem Aktywności Lokalnej” w skrócie „PAL”, będzie realizowany w ramach projektu „3R - Rodzina Rozwój Rybnik”, który współfinansowany jest w ramach osi priorytetowej: IX. Włączenie społeczne dla działania: 9.1. Aktywna integracja dla poddziałania: 9.1.5. Programy aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Działania wskazane w PAL skierowane są do mieszkańców pięciu dzielnic Rybnika: Niedobczyc, Paruszowca-Piaski, Niewiadomia i Boguszowic Osiedla oraz Chwałowic.

Program aktywności lokalnej to partnerstwo lokalne w celu realizacji działań na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej oraz zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności lokalnej. Z założenia jest skierowany do całej społeczności. Realizacja programu ma na celu wzmocnienie aktywności i partycypacji społecznej i zawodowej osób zamieszkujących wyżej wymienione dzielnice wymagające interwencji oraz wzmocnienia zdolności do podejmowania aktywności zawodowej nieaktywnych członków tych społeczności.

Program jest zgodny z:

1. Ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, której art. 3 ust. 2 ustawy stanowi: „zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie sytuacjom, o których mowa w art. 2 ust. 1, przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem”.

¹ „*Polityka społeczna Miasta Rybnika 2023+*”, przyjęta Uchwałą Rady Miasta Rybnika 428/XXVII/2016 r. z dnia 17 listopada 2016, s. 127

² Tomasz Kaźmierczak, Barbara Bąbska, Magdalena Popłońska – Kowalska, Marek Rymysza, *Środowiskowe role zawodowe pracownika socjalnego*, Maj 2013, s. 7

³ Alan Baarr, Stuard Hashagen, *Jak osiągnąć lepszy rozwój społeczności lokalnych. Podręcznik do planowania i ewaluacji*, s. 9

2. Krajowym Programem Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020, w którym zgodnie z Priorytetem III Aktywna integracja w społeczności lokalnej, prowadzenie projektów aktywności lokalnej jest jednym z priorytetów skutecznego rozwoju społeczności lokalnej.
3. Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020, w której w celu strategicznym: przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, wskazano cel szczegółowy: prowadzenie i wspieranie działań na rzecz włączenia osób, rodzin i grup do życia społecznego.
4. „Polityką Społeczną Miasta Rybnika 2023+”, gdzie działania wpisują się w pole strategiczne B. Rybnickie enklawy ożywienia społecznego, w tym cel strategiczny B.1. Przerwać spiralę problemów w Paruszowcu-Piaskach, B.2. Wydźwignąć z kryzysu Boguszowice Osiedle, B.3. Ożywić Niewiadom i B.5. Zaktywizować Niedobczyce i Chwałowice.

1. Uzasadnienie działania

Działaniami w ramach Programu objętych będzie pięć dzielnic Rybnika - Chwałowice, Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski, Niewiadom i Boguszowice Osiedle, w których kumulują się problemy społeczne i pojawia się problem dziedziczenia złych wzorców funkcjonowania społecznego.

Program aktywności lokalnej był wprowadzany w poszczególnych dzielnicach sukcesywnie. Pierwsze działania w dzielnicach zdegradowanych o skumulowanych problemach społecznych w ramach metody organizowania społeczności lokalnej rozpoczęły się w Boguszowicach w roku 2009, w Dzielnicy Niedobczyce od roku 2011, natomiast od roku 2012 na Dzielnicy Paruszowiec-Piaski. Dzielnica Niewiadom została objęta wsparciem od roku 2015, a Chwałowice pierwszy raz pojawiły się w projekcie „Rewitalizacja miasta - nowa energia rybnickiej tradycji” w roku 2017.

Od lipca 2017 r. do grudnia 2018 r. realizowany był Program animacyjno-partycypacyjny w ramach projektu „Rewitalizacja miasta - nowa energia rybnickiej tradycji”, który umożliwił w rewitalizowanych dzielnicach (Niewiadom, Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski, Chwałowice i Śródmieście) podjęcie pracy animatorów ze społecznością lokalną, realizację inicjatyw lokalnych. W ramach w/w projektu dofinansowanego ze środków UE w ramach POPT 2014-2020 obok działań animacyjnych opracowano wiele dokumentów, ekspertyz, koncepcji i dokumentacji, opracowań i analiz, powstał także program do nauki edukacji regionalnej oraz Przewodnik Rewitalizacji w Rybnik.

W latach 2019-2020 kontynuacja działań rewitalizacyjnych jest możliwa dzięki pozyskaniu środków z Unii Europejskiej w ramach Projektu „reWITA”. Pomimo długotrwałej pracy animacyjnej na podobszarach rewitalizacji i widocznych efektach podejmowanych działań, nadal istnieje konieczność priorytetowego potraktowania tych dzielnic i kontynuowania działań. Z uwagi na to złożony został do dofinansowania projekt „3R - Rodzina, Rozwój, Rybnik”, w ramach którego realizowany „Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2021-2022” umożliwiający dalsze wsparcie mieszkańców pięciu dzielnic.

Rewitalizacja jest procesem długofalowym, gdzie zmiany w środowisku lokalnym zachodzą powoli, w szczególności w zakresie mentalności mieszkańców i zmiany ich przyzwyczajęń. W związku z powyższym „Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2021-2022” jest kontynuacją działań podejmowanych na tych dzielnicach, które odbywać się będą na podstawie wcześniej wypracowanych metod i założeń zawartych w dokumentach programowych.

Podstawą pracy na w/w dzielnicach będą przede wszystkim:

- Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika do 2020 roku przyjęty uchwałą nr 662/XLIII/2017 Rady Miasta Rybnika z dnia 14 grudnia 2017 r.
- „Program animacyjno-partycypacyjny” - dokument przygotowany w ramach projektu „Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020, który określa kierunki działań na dzielnicach przeznaczonych do rewitalizacji.

W celu dostosowania metod pracy do aktualnej sytuacji na dzielnicach w ramach Programu dokonano przeglądu zapisów w/w dokumentów, podjęto się analizy danych statystycznych obrazujących aktualną sytuację na tych terenach oraz przeprowadzono cykl spotkań z osobami realizującymi działania animacyjne.

1.1. Diagnoza sytuacji

Dzielnica Niedobczyce oraz Boguszowice Osiedle należą do dzielnic o największej liczbie mieszkańców, zaraz po Dzielnicy Maroko-Nowiny. W 2019 roku liczba mieszkańców Niedobczyc wyniosła 11865 osób, natomiast Boguszowic Osiedla 9999 osób. Dzielnica Paruszowiec-Piaski (liczba mieszkańców 4259), Niewiadom (liczba mieszkańców 4437) i Chwałowice (liczba mieszkańców 6895) należą do dzielnic miasta o średniej liczbie mieszkańców. Tabela 1 przedstawia dokładne dane demograficzne mieszkańców tych dzielnic.

Tabela 1. Struktura demograficzna mieszkańców poszczególnych dzielnic – stan na 31.12.2019

Struktura demograficzna mieszkańców poszczególnych dzielnic – stan na 31.12.2019									
Dzielnica	Kobiety 0-17	Mężczyźni 0-17	Kobiety 18-60	Mężczyźni 18-65	Kobiety powyżej 60	Mężczyźni powyżej 65	Ogółem kobiety	Ogółem mężczyźni	Ogółem
Niedobczyce	1026	1130	3413	3941	1599	756	6038	5827	11865
Paruszowiec – Piaski	394	426	1172	1349	618	300	2184	2075	4259
Boguszowice Osiedle	955	998	2928	3305	1274	539	5157	4842	9999
Niewiadom	407	469	1239	1422	624	276	2270	2167	4437
Chwałowice	590	570	1943	2168	1064	560	3597	3298	6895

Źródło: Urząd Miasta Rybnik, Wydział Spraw Obywatelskich.

Struktura demograficzna mieszkańców ma duże znaczenie w planowaniu działań, zmierzających do trwałych zmian w środowisku. Powyższy wykres pozwala zaobserwować liczbę osób będących w wieku aktywności zawodowej. Analizując ilość osób w wieku aktywności zawodowej w porównaniu do ilości osób w wieku poprodukcyjnym oraz dzieci do lat 18 zauważono, że w każdej z dzielnic dane są porównywalne. Największy odsetek osób w wieku aktywności zawodowej jest na Boguszowicach Osiedle (62,3%), a najmniej na Paruszowcu-Piaskach (59,1%). W tych dzielnicach także jest największa ilość osób w wieku aktywności

zawodowej z racji tego, iż są to dzielnice o dużej ilości mieszkańców. Największy odsetek osób starszych natomiast występuje na Chwałowicach (23,5%).

Z danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku, zwanego dalej „Ośrodkiem” wynika, że największa ilość osób w rodzinach, którym udzielono pomocy występuje w Dzielnicy Boguszowice Osiedle (675 osób w rodzinach) oraz Niedobczycach (665 osób w rodzinach), natomiast najmniej w Chwałowicach (235 osób w rodzinach). Warto podkreślić, że właśnie w tych dzielnicach jest największa liczba rodzin korzystających ze wsparcia Ośrodka. Natomiast z uwagi na ilość mieszkańców w poszczególnych dzielnicach dane statystyczne wskazują, że największy odsetek osób w rodzinach korzystających z pomocy w porównaniu do ilości mieszkańców jest w Dzielnicy Paruszowiec–Piaski (11%), następnie w Niewiadomiu (7%) i Boguszowicach Osiedlu (6,8%). Procentowo mniej korzystających jest w Niedobczycach (5,6%) i Chwałowicach (3,4%).

Tabela 2. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na podstawie decyzji administracyjnej w stosunku do liczby mieszkańców - stan na 31.12.2019r.

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na podstawie decyzji administracyjnej w stosunku do liczby mieszkańców - stan na 31.12.2019r.				
Dzielnica	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba mieszkańców	Liczba osób korzystających z pomocy w stosunku do liczby mieszkańców dzielnicy
Niedobczyce	250	665	11 865	5,60%
Paruszowiec–Piaski	179	429	4 259	10%
Boguszowice Osiedle	289	675	9 999	6,75%
Niewiadom	144	312	4 437	7,03%
Chwałowice	98	235	6 895	3,41%

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Najczęstszymi powodami korzystania z pomocy we wszystkich dzielnicach było ubóstwo. Kolejnymi była niepełnosprawność i długotrwała choroba, bezrobocie. Na Dzielnicach Niedobczyce, Paruszowcu-Piaskach i Niewiadomiu częstą przyczyną była także bezradność opiekuńczo-wychowawcza. Szczegółowe dane przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Powody korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku przez mieszkańców dzielnic w 2019 roku

Powody korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku przez mieszkańców dzielnic w 2019 roku										
	Boguszowice Osiedle		Niedobczyce		Paruszowiec - Piaski		Niewiadom		Chwałowice	
Powód korzystania z pomocy	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	178	415	169	443	118	261	99	191	51	126
Bezdomność	6	11	12	13	4	4	30	32	0	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa	8	31	10	44	11	43	3	15	9	35
Wielodzietność	28	150	30	162	15	77	13	70	7	34
Bezrobocie	127	341	104	293	76	198	66	150	37	104
Niepelnosprawność	128	265	124	283	91	192	47	94	51	87
Długotrwała lub ciężka choroba	123	225	160	391	70	168	66	121	60	127
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	42	145	141	404	80	215	87	212	26	58
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina niepełna)	59	199	46	146	28	91	20	61	20	64
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina wielodzietna)	18	99	30	162	17	87	15	85	6	33
Alkoholizm	31	61	41	82	39	77	28	33	10	14
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	4	5	5	12	6	15	5	6	2	5
Zdarzenie losowe	1	1	1	1	1	2	0	0	0	0
Przemoc w rodzinie	1	1	3	8	1	2	3	7	0	0
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brak problemu	4	15	1	3	1	5	0	0	0	0
Narkomania	5	15	2	5	1	2	1	1	0	0
Inne	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Brak danych	206	471	71	150	31	71	151	190	65	125

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Analiza głównych przyczyn korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku w poszczególnych dzielnicach pokazała, że najwyższe wskaźniki korzystania z pomocy Ośrodka w stosunku do ilości mieszkańców z powodu ubóstwa, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, w rodzinie niepełnej oraz alkoholizmu występuje w Dzielnicy Paruszowiec-Piaski. Natomiast najniższe wskaźniki są w Dzielnicy Chwałowicach. Dane obrazuje poniższa tabela nr.4.

Tabela 4. Najczęstsze powody korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku w 2019 roku - procent liczby osób w rodzinach w stosunku do ilości mieszkańców

Najczęstsze powody korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku w 2019 roku - procent liczby osób w rodzinach w stosunku do ilości mieszkańców					
Dzielnica	Niedobczyce	Paruszowiec - Piaski	Boguszowice Osiedle	Niewiadom	Chwałowice
Ubóstwo	3,73%	6,13%	4,15%	4,30%	1,83%
Bezrobocie	2,47%	4,65%	3,41%	3,38%	1,51%
Niepełnosprawność	2,39%	4,51%	2,65%	2,12%	1,26%
Długotrwała lub ciężka choroba	3,30%	3,94%	2,25%	2,73%	1,84%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	3,40%	5,05%	1,45%	4,78%	0,84%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina niepełna)	1,23%	2,14%	1,99%	1,37%	0,93%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina wielodzietna)	2,37%	2,04%	0,99%	2,93%	0,48%
Alkoholizm	0,69%	1,81%	0,61%	0,74%	0,20%

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Dane zgromadzone w Dziale Dofinansowań ze Środków PFRON Ośrodka ujęte w poniższej tabeli wskazują, że problem niepełnosprawności na terenie badanego obszaru jest znaczny. Należy zauważyć, że przedstawione dane nie obrazują faktycznej ilości osób niepełnosprawnych na poszczególnych dzielnicach, a jedynie osoby znajdujące się w bazie PFRON.

Najwięcej osób w bazie PFRON znajduje się z Dzielnicy Boguszowice Osiedle, następnie z Niedobczyc. Najmniej osób jest natomiast w Niewiadomiu. Procentowo w stosunku do ilości mieszkańców w bazie PFRON jest najwięcej osób z Dzielnicy Boguszowice Osiedle (6,39%) i Paruszowiec-Piaski (6,34%), a najmniej z Niedobczyc (4,71%).

Ponadto dane umieszczone w tabeli 4 Najczęstsze powody korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku w 2019 roku - procent liczby osób w rodzinach w stosunku do ilości mieszkańców wskazują, że niepełnosprawność jest też z jednych najczęstszych przyczyn korzystania z pomocy społecznej. Najwięcej osób z tego powodu skorzystało z Dzielnicy Boguszowice Osiedle (128 osób z łącznie 265 osobami w rodzinie), w następnej kolejności są Niedobczyce (124 rodziny z 283 osobami w rodzinie). Najniższy wskaźnik skorzystania z pomocy z tytułu niepełnosprawności jest w Dzielnicy Niewiadom.

Tabela 5. Liczba osób niepełnosprawnych w bazie PFRON w stosunku do liczby mieszkańców - stan na 31.12.2019

Liczba osób niepełnosprawnych w bazie PFRON w stosunku do liczby mieszkańców - stan na 31.12.2019			
Dzielnica	Liczba osób niepełnosprawnych w bazie danych Ośrodka	Liczba mieszkańców dzielnicy	Liczba osób niepełnosprawnych w stosunku do liczby mieszkańców dzielnicy
Niedobczyce	559	11 865	4,71%
Paruszowiec – Piaski	270	4 259	6,34%
Boguszowice Osiedle	639	9 999	6,39%
Niewiadom	250	4 437	5,63%
Chwałowice	389	6 895	5,64%

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Dane działającego w strukturach Ośrodka Zespołu ds Przemocy pozwalają określić poziom ilości zgłoszeń o występowaniu przemocy na wskazanym terenie. W roku 2019 Zespół otrzymał 88 zgłoszeń o występowaniu przemocy z Boguszowic Osiedla, 57 zgłoszeń z Niedobczyc, 51 z Chwałowic, 36 z Paruszowca–Piaski i 6 z Niewiadomia. Odsetek rodzin, które dotyka problem przemocy w stosunku do mieszkańców jest największy na terenie Boguszowic Osiedla (0,88%), Paruszowca–Piaski (0,85%), Chwałowic (0,74%), natomiast najmniej jest z rejonu Niewiadomia.

Tabela 6. Liczba zgłoszeń o występowaniu przemocy w stosunku do liczby mieszkańców - stan na 31.12.2019

Liczba zgłoszeń o występowaniu przemocy w stosunku do liczby mieszkańców - stan na 31.12.2019			
Dzielnica	Ilość zgłoszeń w roku 2019	Liczba mieszkańców dzielnicy	Ilość zgłoszeń w roku 2019 w stosunku do liczby mieszkańców
Niedobczyce	57	11 865	0,48%
Paruszowiec–Piaski	36	4 259	0,85%
Boguszowice Osiedle	88	9 999	0,88%
Niewiadom	6	4 437	0,14%
Chwałowice	51	6 895	0,74%

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Dane statystyczne Komendy Miejskiej Policji w Rybniku wskazują, że w roku 2019 najwięcej wykroczeń, przestępstw i interwencji było w Dzielnicy Śródmieście (wykroczeń 2328, przestępstw - 266 i interwencji - 5071), która znacznie góruje nad wszystkimi innymi dzielnicami. Wiąże się to z centralnym położeniem dzielnicy, gdzie toczy się życie społeczne mieszkańców Rybnika. Następną w kolejności Dzielnicą

jest Maroko–Nowiny (wykroczeń - 947, przestępstw - 143 i interwencji - 2377). Jedynie Boguszowice Osiedle plasują się dosyć wysoko w ilości zgłoszonych przestępstw (108), oraz Paruszowiec–Piaski w ilości interwencji (2965). Szczegółowe dane przedstawia tabela 7.

Tabela 7. Ilość przestępstw, interwencji, wykroczeń w poszczególnych dzielnicach w roku 2019

Ilość przestępstw, interwencji, wykroczeń w poszczególnych dzielnicach w roku 2019				
Dzielnica		Przestępstwa	Wykroczenia	Interwencje
1.	Śródmieście	266	2 328	5 071
2.	Boguszowice Stare	37	34	321
3.	Boguszowice Osiedle	108	527	1 797
4.	Chwałowice	81	263	968
5.	Chwałęcice	13	168	193
6.	Golejów	18	63	72
7.	Gotartowice	41	101	70
8.	Grabownia	10	70	119
9.	Kamień	11	26	64
10.	Kłokocin	22	34	163
11.	Ligota – Ligocka Kuźnia	41	98	51
12.	Meksyk	67	173	785
13.	Niedobczyce	76	876	1 485
14.	Niewiadom	40	532	655
15.	Maroko-Nowiny	143	947	2 377
16.	Ochojec	18	32	67
17.	Orzepowice	57	147	776
18.	Paruszowiec-Piaski	68	496	2 165
19.	Popielów	17	14	147
20.	Radziejów	16	14	172
21.	Rybnicka Kuźnia	32	310	367
22.	Rybnik-Północ	58	192	713
23.	Smolna	94	191	1 110
24.	Stodoly	5	23	54
25.	Wielopole	56	205	768
26.	Zamysłów	53	205	892
27.	Zebrzydowice	51	352	933

Źródło: Komenda Miejska Policji w Rybniku

Z dzielnic, które są objęte Programem Aktywności Lokalnej najwięcej przestępstw w roku 2019 było w Boguszowicach (108), a najmniej w Niewiadomiu (40), wykroczeń najwięcej było w Niewiadomiu (532), najmniej w Chwałowicach, interwencje natomiast górowały na Paruszowcu–Piaskach (2165). Żadna z dzielnic nie góruje w ilości zgłoszonych ilości przestępstw, interwencji, wykroczeń.

Tabela 8. Ilość przestępstw, interwencji, wykroczeń w poszczególnych dzielnicach w roku 2019

Ilość przestępstw, interwencji, wykroczeń w poszczególnych dzielnicach w roku 2019						
Dzielnica	Przestępstwa	Liczba przestępstw w 2019 / w stosunku do liczby mieszkańców	Wykroczenia	Liczba wykroczeń w 2019 / w stosunku do liczby mieszkańców	Interwencje	Liczba interwencji w 2019 / w stosunku do liczby mieszkańców
Boguszowice Osiedle	108	1,08%	527	5,27%	1 797	17,97%
Chwałowice	81	1,17%	263	3,81%	968	14,04%
Niedobczyce	76	0,64%	876	7,38%	1 485	12,52%
Niewiadom	40	0,90%	532	11,99%	655	14,76%
Paruszowiec-Piaski	68	1,60%	496	11,65%	2 165	50,83%

Źródło: Komenda Miejska Policji w Rybniku

Natomiast w przypadku zsumowania danych Komendy Miejskiej Policji w Rybniku w zakresie ilości przestępstw, interwencji, wykroczeń na poszczególnych dzielnicach można zaobserwować, że Dzielnica Paruszowiec-Piaski góruje w ich ilości zarówno ze względu na ich ilość, jak i procentowo w porównaniu do ilości mieszkańców. Dane obrazuje tabela 8.

Tabela 9. Sumaryczna ilość przestępstw, interwencji, wykroczeń w poszczególnych dzielnicach w roku 2019 w porównaniu do ilości mieszkańców

Sumaryczna ilość przestępstw, interwencji, wykroczeń w poszczególnych dzielnicach w roku 2019 w porównaniu do ilości mieszkańców			
Dzielnica	Przestępstwa, wykroczenia, interwencje	ilość mieszkańców	Przestępstwa, wykroczenia, interwencje w stosunku do ilości mieszkańców
Boguszowice Osiedle	2 432	9999	24,32%
Chwałowice	1 312	6895	19,02%
Niedobczyce	2 437	11865	20,53%
Niewiadom	1 227	4437	27,65%
Paruszowiec-Piaski	2 729	4259	64,07%

Źródło: Komenda Miejska Policji w Rybniku

Problem kumulowania się negatywnych zjawisk na terenie objętym działaniami Programu Aktywności Lokalnej jest znany już od wielu lat. Problemem szerzej zajęto się w ramach projektu „Odziedzicz pracę” w ramach EQUAL realizowanym ze środków przedakcesyjnych. W opracowaniu powstałym w ramach projektu „Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego w Rybniku (...)” znajduje się potwierdzenie skumulowania problemów.⁴ W dokumencie tym określono, że na terenie Niedobczyc (ulica Andersa),

⁴ Prof. zw. dr hab. Marek S. Szczepański i dr Weronika Ślęzak-Tazbir „Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego w Rybniku. Analiza obszaru badań, istniejących ram prawno-instytucjonalnych, przykłady działań oraz wnioski i wytyczne do strategii miasta”, s.11-14

Niewiadomia (ul. Sportowa, Morcinka), Boguszowic Osiedla (Oś. Południe w rejonie ul Patriotów, Lompy, Śniadeckiego), Paruszowca–Piaski (ul. Przemysłowa i Ogrodowskiego), Chwałowic (familoki ul. Zwycięstwa i 1-go Maja) oraz na Wawoku (przy ulicy Janiego) i Zamysłowie (przy ulicy Żwirowej) tworzy się lokalna i regionalna koncentracja ubóstwa, która sprzyja procesom utrwalania się, a nawet społecznego „dziedziczenia” negatywnych zjawisk. Z badań wynika, że tworzą się swoiste getta, występuje wyraźna odrębność przestrzenna, względna homogeniczność statusowa mieszkańców i zabudowy, niska przenikalność pomiędzy obszarem wyłączonym, a światem otaczającym. Wytworzone zostało poczucie odrębności społecznej, świadomościowej, enklawowości (wyłączenia), zarówno przez mieszkańców obszaru, jak i obserwatorów zewnętrznych. Obszarowi temu towarzyszy ubóstwo, wynikające z długotrwałego braku pracy, braku wykształcenia i kwalifikacji zawodowych, wyuczona bezradność, bierność życiowa i skłonność do poprzestawania na małym. Widoczne jest pojawienie się prawników i profesorów biedy (ludzi, którzy do perfekcji opanowali wszelkie sposoby korzystania z pomocy społecznej), dezintegracji struktury rodzinnej, izolacji od spraw, którymi żyje ogół. Powstaje zjawisko dziedziczenia negatywnych zjawisk wśród młodego pokolenia.

W raporcie z badań 2012 „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”⁵ prowadzono diagnozę na czterech z dzielnic objętych działaniami rewitalizacyjnymi (Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec–Piaski oraz w Boguszowicach) oraz na Maroko–Nowinach i Śródmieściu. Potwierdzone zostały miejsca, gdzie występują obszary tzw. underclass. Na terenie Boguszowic - to ulice Lompy i Patriotów, w Niedobczycach to ulice Andersa, Paderewskiego, częściowo Obrońców Pokoju, Weroniki, Rymera i Żwirowa. Natomiast na Paruszowcu–Piaskach wyodrębniono ulicę Ogrodowskiego, Przemysłową oraz ich najbliższe otoczenie. Podkreślane jest powstawanie na tych terenach strategii życiowych, polegających na zaspokajaniu tylko podstawowych potrzeb egzystencjalnych. W środowiskach tych osoby nie dbają o potrzeby wyższego rzędu i nie mają sprecyzowanych planów na przyszłość. Wyniki badań wskazują, że największym problemem jest bezrobocie i dosyć znaczne ubóstwo. W Boguszowicach kumuluje się problem, związany z wandalizmem oraz chuligaństwem oraz respondenci podkreślali także występowanie kradzieży i rozbojów.

„Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+” zauważając problemy z koncentracją problemów społecznych w Mieście Rybniku wyznacza dzielnice w najgłębszym kryzysie (Paruszowiec–Piaski, Boguszowice Osiedle i Niewiadom) oraz na dzielnice bardzo poważnie zagrożone kryzysem (Śródmieście, Niedobczyce i Chwałowice)⁶”.

„Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika do roku 2020” szczegółowo przeanalizował dane dotyczące rozwoju rybnickich dzielnic i wyznaczył obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji na podstawie badań przeprowadzonych w roku 2014 w oparciu o kryteria społeczne (na podstawie wskaźników z zakresu pomocy społecznej, rynku pracy oraz aktywności społecznej), gospodarcze i przestrzenno–infrastrukturalne (na podstawie wyposażenia budynków, obecności terenów górniczych, zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego oraz poziomu przedsiębiorczości)⁷. Zgodnie z przeprowadzaną diagnozą sytuacja kryzysowa (kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i innych) występuje na następujących obszarach:

- Boguszowice (fragment dzielnicy Boguszowice Osiedle),
- Chwałowice (fragment dzielnicy Chwałowice),
- Niedobczyce (fragment dzielnicy Niedobczyce),
- Niewiadom (dwa fragmenty dzielnicy Niewiadom),

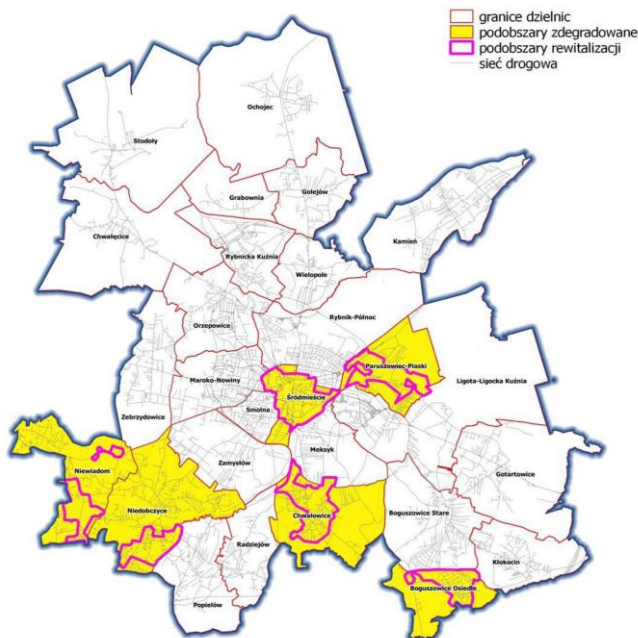
⁵ Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika, s. 223

⁶ Polityka społeczna Miasta Rybnika 2023+, przyjęta Uchwałą Rady Miasta Rybnika 428/XXVII/2016 r. z dnia 17 listopada 2016, s. 127

⁷ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013,2013, przyjęty Uchwałą Rady Miasta Rybnika 663/XLV/2009 z dnia 25.11.2009, s.137

- Śródmieście (fragment dzielnicy Śródmieście)⁸.

Rysunek 1 Obszary problemowe – obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji Rybnika zdiagnozowany na podstawie analiz.

Źródło: „Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika do roku 2020” s. 163

Analiza podobszarów rewitalizacji wskazała, iż wydzielony fragment dzielnicy **Paruszowiec-Piaski** ma najgorsze wskaźniki, gdzie występuje:

- bardzo duże natężenie negatywnych zjawisk społecznych,
- największa ilość osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina wielodzietna, prowadzenie gospodarstwa domowego), bezrobocia, niepełnosprawności i ubóstwa w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- dziedziczenie ubóstwa,
- brak integracji mieszkańców,
- duża ilość osób korzystających z funduszu alimentacyjnego w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- duże bezrobocie,
- nasycenie zjawisk o charakterze przestępczym,
- skumulowanie lokali socjalnych,
- słaby standard budynków (niski odsetek wyposażony jest w centralne ogrzewanie, problemy z kanalizacją),
- duże zanieczyszczeniem powietrza (niska emisja).

Drugim w kolejności obszarem, który zmaga się z wieloma problemami to podobszar dzielnicy **Boguszowice Osiedle**, który charakteryzuje się:

- największą ilością osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina niepełna) oraz długotrwałej choroby w przeliczeniu na 100 mieszkańców,
- dużym problemem przemocy w rodzinie,

⁸ *Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013, 2013* , przyjęty Uchwałą Rady Miasta Rybnika 663/XLV/2009 z dnia 25.11.2009 r

- wysokim bezrobociem (oprócz bezrobotnych absolwentów w pozostałych grupach bezrobotnych wskaźniki przyjmują jedne z wyższych wartości wśród analizowanych obszarów),
- najmniejszym poczuciem bezpieczeństwa (w porównaniu z innymi obszarami miasta na skutek licznych dewastacji, patologii społecznych, uzależnień itp.),
- dużym nakładem finansowym na dodatki mieszkaniowe (w przeliczeniu na 100 mieszkańców),
- brakiem zintegrowania lokalnej społeczności,
- niskim poziomem aktywności społecznej mieszkańców,
- znacznym stopniem dewastacji oraz niskim stanem wyposażenia lokali,
- zaniedbaną przestrzenią publiczną (brakiem miejsc dla dzieci i młodzieży).

Natomiast obszar **Niewiadomia** charakteryzuje się:

- jednym z najwyższych wskaźników osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego,
- dużą liczbą bezrobotnych absolwentów,
- dużą ilością zjawisk o charakterze przestępczym,
- niskim poziomem bezpieczeństwa,
- bardzo niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości (najniższa wartość liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców),
- bardzo wysokim wskaźnikiem obciążenia demograficznego (zwłaszcza wśród mężczyzn),
- dużym zaniedbaniem (zaśmiecenie),
- brakiem miejsc rekreacji,
- niedoinwestowaniem infrastrukturalnym (zły stan dróg, słabo rozwinięta komunikacja, problemy z kanalizacją, mały dostęp do gazu z sieci, brak miejsc w żłobkach i przedszkolach, brak odpowiedniej oferty kulturalno-edukacyjnej),
- obiektami zabytkowymi wymagającymi prac remontowych i modernizacyjnych (zabudowa mieszkaniowa) oraz adaptacji do nowych funkcji (m.in. Zabytkowa Kopalnia „Ignacy”, która aktualnie jest w trakcie remontu),
- hałdami wymagającymi rekultywacji.

Dzielnica **Niedobczyce** jest kolejną dzielnicą wymagającą rewitalizacji która, zgodnie z LPR charakteryzuje się:

- niskimi wskaźnikami społecznymi i rynku pracy (poniżej średniej dla miasta),
- niskim poziomem bezpieczeństwa publicznego,
- bardzo niską przedsiębiorczością,
- wysokim odsetkiem obszarów pokrytych terenami górnictwami,
- dużą ilością lokali socjalnych w większości o niskim standardzie,
- złym stanem dróg, dużym natężeniem ruchu i związanymi z tym korkami, spalinami,
- zabytkowymi budynkami wymagającymi prac remontowych i modernizacyjnych, w tym dawne kolonie robotnicze – os. Rymer.

Podobszar dzielnicy **Chwałowice** natomiast charakteryzuje się:

- nasileniem problemów społecznych,
- znacznymi problemami demograficznymi (bardzo wysokie wskaźniki obciążenia demograficznego),
- bardzo niski poziom przedsiębiorczości,
- brakiem miejsc spotkań i działań integracyjnych dla mieszkańców, a także przestrzeni rekreacyjnych i wypoczynku zwłaszcza dla młodzieży,
- problemem z niezagospodarowanymi hałdami,

- złą jakością powietrza oraz dużym hałasem,
- dużym ruchem na drogach (częstokroć bardzo wąskich) co powoduje, że stają się one niebezpieczne

2. Obszary działania programu

2.1. Analiza zapisów Programu animacyjno-partycypacyjnego

Program animacyjno-partycypacyjny to dokument przygotowany w ramach projektu „Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-. Określa on kierunki działań w dzielnicach przeznaczonych do rewitalizacji. Jest to ostatni, najbardziej aktualny dokument obrazujący kierunki rozwoju dzielnic objętych rewitalizacją. Stworzony został w ramach powierzonego zadania publicznego pn. „Rybnik reWITA”, realizowanego w partnerstwie przez Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS i Stowarzyszenie 17-tka, zadanie realizowane było w latach 2017-2018 zadania publicznego.

Dokument zawiera uproszczone analizy i opisy zaplanowanych działań dla pięciu podobszarów rewitalizacji (Dzielnica Boguszowice Osiedle została ujęta w Programie animacyjno-partycypacyjnym jako załącznik, gdyż działania projektu nie uwzględniały w/w dzielnicy), przy uwzględnieniu specyfiki miejsca, historii i dziedzictwa kulturowego podobszarów oraz indywidualnych cech społeczności lokalnych.

Program animacyjno-partycypacyjny przygotowany został przez pracowników Stowarzyszenia Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS i Stowarzyszenia 17- tka, którzy realizowali zadanie, ale przy czynnym udziale społeczności lokalnej obszarów rewitalizacji. W ramach zadania publicznego zidentyfikowano problemy i potrzeby oraz zaplanowano działania dla podobszarów rewitalizacji objętych wsparciem. Był on podstawą pracy animacyjnej prowadzonej w latach 2018-2020 przy realizacji projektu „reWITA” finansowanego z poddziałania 9.1.2. Wzmacnianie potencjału społeczno-zawodowego społeczności lokalnych – RIT współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Dokument ten jest bazą do prowadzenia działań w ramach Programu Aktywności Lokalnej, które będą realizowane w projekcie „3R - Rodzina Rozwój Rybnik” finansowane z poddziałania 9.1.5. Programy aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Jednakże z uwagi na zmieniającą się sytuację na dzielnicach rewitalizowanych, podjęto się aktualizacji jego zapisów i dokonano przeglądu najważniejszych dokumentów programowych dotyczących dzielnic oraz usystematyzowano sam Program animacyjno-partycypacyjny. W tym celu zorganizowano w miesiącu październiku 2020 r. spotkania z animatorami, organizatorami społeczności lokalnej i pracownikami Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku oraz przedstawicielem Referatu Rewitalizacji w Wydziale Rozwoju Urzędu Miasta Rybnika podczas których skupiono się na analizie aktualnej mapy zasobów i potrzeb i problemów dzielnic oraz kluczowych uczestnikach projektu. Wnioski zostały przedstawione w poniższych podrozdziałach z podziałem na poszczególne dzielnice.

2.2. Miasto Rybnik – położenie i podział na dzielnice

Rybnik jest miastem na prawach powiatu zajmującym powierzchnię 148,36 km², położony jest w południowo-zachodniej części województwa śląskiego. Jest największym miastem Aglomeracji Rybnickiej stanowiącej centralny ośrodek zachodniego obszaru funkcjonalnego województwa śląskiego (Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego). Miasto tworzy 27 dzielnic, każda posiada swoją własną historię oraz kulturową odrębność

Rysunek 2. Dzielnice Rybnika

Źródło: <https://www.rybnik.com.pl/dokumenty,dzielnice-miasta,doc4-146.html>

Dzielnice Rybnika: 1. Boguszowice Osiedle, 2. Boguszowice Stare, 3. Chwałowice, 4. Chwałęcice, 5. Golejów, 6. Gotartowice, 7. Grabownia, 8. Kamień, 9. Kłokocin, 10. Ligota Ligocka Kuźnia, 11. Meksyk, 12. Niedobczyce, 13. Niewiadom, 14. Maroko-Nowiny, 15. Orzepowice, 16. Paruszowiec-Piaski, 17. Popielów, 18. Radziejów, 19. Rybnicka Kuźnia, 20. Rybnik-Północ, 21. Smolna, 22. Stodoły, 23. Śródmieście, 24. Wielopole, 25. Zamyślów, 26. Zebrzydowice, 27. Ochojec

2.3 Dzielnica Boguszowice Osiedle

2.3.1 Usytuowanie i rys historyczny Dzielnicy Boguszowice Osiedle

Boguszowice Osiedle jest dzielnicą miasta Rybnika, która graniczy z Dzielnicami Kłokocin, Boguszowice Stare, a także Gminą Świerklany i Miastem Żory.

Pierwsze wzmianki o osadzie na terenie dzisiejszych Boguszowic pochodzą z 1000 roku. Pierwotna nazwa miejscowości nie jest znana, zaś obecna wywodzi się od imienia jej XIII-wiecznego właściciela Bogusława. Wieś została przekazana w ręce zakonu cystersów. Wieś Boguszowice położona była pierwotnie na dzisiejszym obszarze dzielnicy Boguszowice Stare. Stopniowo po otwarciu kopalni następował rozwój Boguszowic, by w końcu przyjąć formę dzisiejszą - dwóch dzielnic Miasta Rybnika.

Początki osiedla związane są z powstaniem na obrzeżach Boguszowic kopalni. Jej budowy podjął się książę niemiecki Gwidon von Donnersmarck⁹. Początkowo zakład zawdzięczał swą nazwę marszałkowi pruskiemu Blücherowi, w 1934 roku nazwę kopalni zmieniono na „Jankowice”. Przed włączeniem do Rybnika, Boguszowice były osobną miejscowością i w latach 1962-1975 posiadały prawa miejskie licząc ok. 20 tys. mieszkańców¹⁰. W roku 1975 w wyniku reformy administracyjnej włączone zostały do Rybnika.

Miejscowość dzięki kopalni rozwijała się, po wojnie nastąpił drugi etap rozwoju boguszowickiego osiedla. Wybudowano bloki dla przyjezdnych robotników na początku lat 50-tych przy dzisiejszych ulicach Patriotów, Bogusławskiego i Lompy. W następnych latach Boguszowice rozbudowywano w kierunku północnym, ostatnie budynki - znajdujące się już w administracyjnych granicach Starych Boguszowic – powstały w latach 80.

⁹ <https://www.rybnik.eu/miasto/dzielnice-miasta/boguszowice-osiedle/historia> - dn. 20.10.2020

¹⁰ <http://www.turybnik.pl/dzielnice.html#Boguszowice%20Osiedle> -dn. 20.10.2020

Zdjęcie 1 Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rybniku–Boguszowicach

Źródło: <http://www.rybnik.eu/index.php?id=58>

2.3.2 Mapa zasobów i potrzeb

W Dzielnicy Boguszowice Osiedle występuje zabudowa wielorodzinna, którą tworzy nowsza część osiedla tj. Osiedle Południe (na które składają się bloki mieszkalne w niskiej zabudowie) oraz starsza zwyczajowo nazywana Osiedlem Dolnym, powstałym w latach 50-tych XX wieku (osiedle to powstało jako osiedle robotnicze dla pracowników sąsiadującej z nim kopalni). Dodatkowo w skład obszaru rewitalizacji wchodzi familoki przylegające do KWK Jankowice tj. tradycyjne domy mieszkalne sprzed II wojny światowej oraz prywatne domki szeregowe zlokalizowane w sąsiedztwie Osiedla Południe. Dzielnica jest wyraźnie podzielona na kilka części (także mentalnie), dwie największe części stanowią: Osiedle Południe (nowsza część), której budynki zarządzane są przez Spółdzielnię Mieszkaniową Południe i tzw. Osiedle Dolne (starsza część), której budynki zarządzane są przez Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku.

Do głównych instytucji, grup nieformalnych zaangażowanych w proces rewitalizacji, a także jej interesariuszy zaliczyć należy:

- grupy nieformalne mieszkańców,
- liderów lokalnych i mieszkańców,
- Dom Kultury w Rybniku – Boguszowicach przy ul. Placu Pokoju 1,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, w tym Punkt terenowy nr 1 przy ul. Patriotów 14,
- Komisariat nr 1 Komendy Miejskiej Policji w Rybniku-Boguszowicach na Oś. Południe 37a,
- Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji przy ul. Jastrzębskiej 3a w Rybniku, składający się z hali sportowej i krytej pływalni,
- Przedszkole nr 15 na Oś. Południe 57b,
- Przedszkole nr 20 przy ul. Czwartaków 1,
- Przedszkole nr 19 przy ulicy Żurawiej 2,
- Przedszkole z Oddziałami Integracyjnymi nr 39 na Oś. Południe 20,
- Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 8 przy ul. Lompy 6,
- Kinder Klub –Niepubliczny Klub Przedszkolny przy ul. Oś. Południe 56,
- Radę Dzielnicy Boguszowice Osiedle przy ul. Patriotów 12,
- Parafię pw. Św. Barbary przy ul. Lompy 18,
- Spółdzielnię Mieszkaniową Południe mieszczącą się na Oś. Południe 37,

- Rybnicką Spółdzielnię Mieszkaniową (RSM) przy ul. Wyzwolenia 35, która zarządza częścią lokalów mieszkalnych na tym terenie,
- Stowarzyszenie „17-tka” (w tym Placówka Wsparcia Dziennego Klub „17-tka”, Pedagogika Ulicy, Młodzieżowy Klub Środowiskowy „Maszkeciarnia”, Klub Integracji Społecznej „SR”, Integracyjny Klub Aktywnych), której zarząd mieści się na Oś. Południe 17b/2, którzy na tym terenie prowadzą także animację środowiskową,
- Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, mieszczący się przy ulicy Rudzkiej 13 c (Śródmieście), które prowadzi na tym terenie wsparcie z zakresu reintegracji zawodowej,
- Stowarzyszenie Promocji Zdrowia i Trzeźwości "INTEGRUM" przy ul. Lompy 10,
- Stowarzyszenie Społeczno -Kulturalne "IZART" mieszczący się przy Placu Pokoju 1,
- Stowarzyszenie „Podaj dalej”, które mieści się przy Placu Pokoju 1,
- Stowarzyszenie „Korzenie.pl” mieszczący się na Oś. Południe 37,
- Śląskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Osób Niepełnosprawnych na Oś. Południe 20,
- Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów w Rybniku-Boguszowicach, mieszczącym się na Oś. Południe 37,
- Polski Związek Działkowy,
- Rodzinne Ogrody Działkowe „Rozkwit”,
- Koło Wędkarskie nr 83 przy ul. Plac Pokoju 1,
- Klub Szachowy Zefir Boguszowice przy ul. Jastrzębskiej 3b,
- firma rodzinna Emilia Kristof przy ul. Czwartaków 8,
- Klub Seniora Aktywni - Boguszowice Osiedle przy ul. Południe 37.

Otoczenie biznesu:

- Kopalnia Węgla Kamiennego w Polskiej Grupie Górniczej Oddział KWK ROW Ruch Jankowice przy ul. Jastrzębskiej 22 w Rybniku, która ma zostać stopniowo wygaszana, oraz duża ilość firm przykopalnianych.

Zlokalizowane są także przychodnie zdrowia NZOZ MEDYK Sp. z o.o. przy ul. Jastrzębskiej 12 oraz NZOZ MEDICOR przy ul. Patriotów 11. Na tym terenie mieści się także Stowarzyszenie Promocji Zdrowia i Trzeźwości "INTEGRUM", w ramach którego prowadzony jest oddział dzienny dla osób uzależnionych od alkoholu oraz poradnia leczenia uzależnień przy ul. Lompy 10.

2.3.3. Główne atuty oraz problemy obszaru Boguszowice Osiedle

Atuty Dzielnicy:

- duża liczba mieszkańców, co jest ogromnym potencjałem do działań animacyjnych,
- prężnie działająca grupa społeczników, liderów i zaangażowanych mieszkańców,
- umiejętność liderów do zjednoczenia wokół inicjatyw dużej ilości mieszkańców,
- środowisko senioralne skupione w Kole Emerytów i Rencistów oraz klubach seniora,
- stworzone miejsce spotkań społeczności lokalnych w postaci Klubu przy ulicy Patriotów 11,
- istnienie przedsięwzięć, które na stałe wpisały się w kalendarz imprez dzielnicy np. „Kolędowy most”, społeczne sprzątanie parku, które co roku angażują dużą liczbę mieszkańców,
- odpowiednia dobra oferta animacyjna i pomocowa dla dzieci w porównaniu z innymi dzielnicami,
- zadowalająca liczba prężnie działających instytucji i stowarzyszeń, które potrafią zjednoczyć się wokół wspólnego celu,
- istniejące zaplecze do opieki nad dzieckiem (przedszkola i żłobek na terenie dzielnicy).

Problemy Dzielnicy:

- postrzeganie dzielnicy przez problemy, do których zalicza się m.in. alkoholizm i narkomanię (zła opinia dzielnicy w porównaniu z innymi dzielnicami utarta w świadomości rybniczian),
- poczucie słabej tożsamości lokalnej,
- niski stopień integracji społeczności lokalnej,
- generalnie niska aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców, chociaż są przypadki inicjatyw oddolnych, czy przedsięwzięć wpisanych na stałe w kalendarz wydarzeń dzielnicy angażujących dużą grupę wolontariuszy,
- niski poziom bezpieczeństwa publicznego (wandalizm, patologie społeczne),
- występujące problemy społeczne: alkoholizm, narkomania, zagrożenie przestępczością i niski poziom bezpieczeństwa,
- wysoki poziom bezrobocia, zwłaszcza wśród osób młodych,
- Dom Kultury z bogatą ofertą, która w opinii części mieszkańców nie do końca odpowiada ich potrzebom,
- słabe przywiązanie do miejsca zamieszkania (ludność napływowa w związku z pracą na kopalni oraz z przeniesienia do lokali socjalnych),
- poczucie mieszkańców, że sprawy Boguszowic Osiedla nie interesują władarzy miasta, stąd niedoinwestowanie infrastruktury,
- utrzymujący się wysoki stopień dewastacji i zaniedbania przestrzeni publicznej i budynków, pomimo realizacji wielu inwestycji na dzielnicy (np. w termomodernizację budynków),
- zaniedbany w opinii mieszkańców park osiedlowy,
- brak dużych zakładów pracy poza kopalnią, która w przyszłości zostanie wygaszona,
- mnogość form pomocy i różnorodnych projektów dla mieszkańców, które mogą powodować uzależnienie od pomocy i tworzenie syndromu wyuczonej bezradności oraz aktywności od projektu do projektu,
- niewystarczająca organizacja i synchronizacja działań pomiędzy instytucjami i organizacjami działającymi na tym terenie,
- stereotypizacja mieszkańców osiedli rewitalizowanych,
- nadal odczuwane przez mieszkańców występowanie dysproporcji pomiędzy Boguszowicami a resztą miasta,
- negatywne skutki związane z występowaniem w bliskim otoczeniu dzielnicy wysypiska śmieci.

2.3.4. Potencjał obszaru do wykorzystania w działaniach animacyjnych:

- Dom Kultury w Rybniku – Boguszowicach,
- Kompleks sportowo-rekreacyjny zarządzany przez MOSiR w Rybniku (kryta pływalnia i hala sportowo-rekreacyjna),
- Ośrodek Społecznej Aktywności przy ulicy Patriotów 11,
- park osiedlowy (teren zielony ze sceną koncertową, placem zabaw, co czyni z niego idealną przestrzeń do działań animacyjnych),
- tereny wspólne wewnątrz osiedli mieszkaniowych,
- zaplecze lokalowe Stowarzyszenia 17-tka,
- Stowarzyszenie Promocji Zdrowia i Trzeźwości "INTEGRUM",
- Polski Związek Działkowy,
- Rodzinne Ogrody Działkowe Rozkwit,
- staw Papierok,
- boisko wielofunkcyjne przy ul. Rajskiej,
- teren przy byłym Gimnazjum nr 5,

- boisko przy SP nr 18,
- teren zielony na Osiedlu Południe przy bloku nr 46,
- teren zielony w sąsiedztwie targowiska.

Kluczowi uczestnicy działań animacyjnych i sposób dotarcia:

- Młodzież (13-18 lat) - to uczniowie pobliskich szkół, spędzająca czas w placówkach 17-tki, grupa aktywna i chętna do działania, najlepszym pośrednikiem w dotarciu do niej jest dyrekcja i nauczyciele oraz pracownicy 17-tki.
- Młodzi dorośli (18-30 lat) – to głównie kobiety, znaczna część związana ze szkołą lub przedszkolem, Klubem Integracji Społecznej. Najszerze uczestnictwo tej grupy w działaniach animacyjnych zapewnia informacja umieszczana w szkołach i facebooku.
- Rodziny – pojawiają się na wydarzeniach, gdzie zapewnione są atrakcje dla dzieci.
- Seniorzy – grupa społeczna skupiona wokół koła Emerytów i Rencistów oraz Klubów Seniora.

Realizacja programu ma na celu wzmocnienie aktywności, partycypacji społecznej oraz zawodowej osób zamieszkujących obszar. Interwencja będzie dotyczyła wzmocnienia uczestników w podejmowaniu aktywności zawodowej. Osoby do projektu zostaną wyznaczone z pośród uczestników kluczowych działań animacyjnych i ich rodzin oraz z najbliższego otoczenia. Pozwoli to na kompleksowe wsparcie osób, a także na pozytywny wpływ na środowisko lokalne.

2.4. Dzielnica Chwałowice

2.4.1. Usytuowanie i rys historyczny Dzielnicy Chwałowice

Według niemieckiego językoznawcy Heinricha Adamy nazwa miejscowości pochodzi od nazwy "*chwała*" oznaczającej sławę, wielką wartość. Chwałowice są jedną z najstarszych opisywanych wiosek, o których źródła historyczne wspominają już w czasach średniowiecznych na tych terenach¹¹. Od XVI stulecia osada ta wchodziła w skład tzw. państwa rybnickiego, którego właścicielami byli przedstawiciele możnych rodów szlacheckich. W 1788 roku osada została zakupiona przez króla pruskiego.

W połowie XIX wieku odkryto w tym rejonie bogate złoża węgla kamiennego. W latach 1903-1906 Donnersmarckowie uruchomili w Chwałowicach kopalnię węgla kamiennego, która działa do dziś. Początkowo zatrudniano w niej jedynie nieco ponad 250 robotników, jednak po kilku latach ich liczba wzrosła do ponad 1300.

Część zatrudnionych w kopalni mogła korzystać z mieszkań w trzech, postawionych już w roku 1905, domach noclegowych (tzw. szlafhauzach). Później konieczna stała się budowa domów dla górników przybywających wraz z rodzinami do Chwałowic często z odległych stron. Osiedle robotnicze, złożone z typowych familoków, zostało zbudowane w latach 1910-1916 przy ul. 1 Maja, za zabudowaniami kopalni. Na osiedlu robotniczym obok domów mieszkalnych znajdują się tradycyjne budyneczki gospodarcze.

Obszar działań animacyjnych w obrębie dzielnicy Chwałowice zlokalizowany został na terenach kolonii robotniczej przy ul. 1 Maja. Osiedle patronackie powstało na początku XX wieku dla pracowników ówczesnej kopalni Donnersmarck (dziś kopalnia Ruch Chwałowice).

Zdjęcie 2 Chwałowickie familoki

¹¹ <https://www.slaskie.travel/poi/15727/osiedle-robotnicze-w-rybniku-chwalowicachvdn.29.10.2020>

Źródło: <https://www.google.pl/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.slaskie.travel%2FPoi%2FPokaz%2F15727%2F1794%2Fosiedle-robotnicze-w-rybnikuchwalowicach&psig=AOvVaw1pgZmzs3S74cGpg3lVzTz&ust=1604146581782000&source=images&cd=vfe&ved=0CAkQjhxqFwoTCKCI3uul3OwCFQAAAAAdAAAAABAK>

2.4.2. Mapa zasobów i potrzeb

Do głównych instytucji, grup nieformalnych zaangażowanych w proces rewitalizacji, a także jej interesariuszy zaliczyć należy:

- społeczność mieszkańców familoków,
- liderów lokalnych,
- Przedszkole nr 13 im. Marii Kownackiej przy ul. 1-go Maja 29,
- Szkołę Podstawową nr 13 im. Bohaterskich Harcerzy Rybnika –Chwałowice przy ul. 1-go Maja 51,
- Stowarzyszenie Rodzin Zastępczych Serduchowo, którego siedziba mieści się w Rybniku przy ul. Frycza-Modrzewskiego 7, jednak dużą część działań realizują w Chwałowicach,
- Radę Dzielnicy Chwałowice przy ul. 1-go Maja 59,
- Powiatową i Miejską Bibliotekę Publiczną w Rybniku –Filia nr 7 Chwałowice przy ul. 1-go Maja 59,
- Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, mieszczący się przy ulicy Rudzkiej 13 c (Śródmieście), które prowadzi na tym terenie animację oraz wsparcie z zakresu reintegracji zawodowej,
- Rzymskokatolicką Parafię Św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Rybniku-Chwałowicach przy ul. Działkowców 1,
- IV Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika przy ul. 1go Maja 91,
- Dom Kultury w Rybniku - Chwałowicach przy ul. 1go Maja 95b,
- Wspólnotę Mieszkaniową przy ul. 1 Maja,
- Spółdzielnię Mieszkaniową Centrum mieszczącą się przy ul. Śląskiej 18,
- Placówkę Wsparcia Dziennego PWD Chwałowice prowadzoną przez Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy i Wspierania Dzieci i Młodzieży Uskrzydleni, których siedziba znajduje się na ul. Śląskiej 18,
- Stowarzyszenie Katolickiej Wspólnoty „Emmanuel” przy Rzymskokatolickiej Parafii Świętej Teresy od Dzieciątka Jezus w Rybniku-Chwałowicach,
- Komendę Miejską Policji - brak przedstawicielstwa na terenie dzielnicy - teren ten podlega pod Punkt Przyjęć Dzielnicowych Rybnik Boguszowice przy Oś. Południe 37a.

Otoczenie biznesu:

- Kopalnia Węgla Kamiennego w Polskiej Grupie Górniczej Oddział KWK ROW Ruch Chwałowice, przy ul. Przewozowej 2, która po roku 2039 na zostać wygaszana oraz duża ilość firm przykopalnianych.

Zlokalizowana jest także przychodnia zdrowia - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "EURO-VITA" przy Śląskiej 1, gdzie także mieści się Poradnia Zdrowia Psychicznego i Psychologiczna.

2.4.3. Główne atuty oraz problemy obszaru

Atuty Dzielnicy Chwałowice:

- uruchomienie Ośrodka Społecznej Aktywności na ulicy Kupieckiej,
- przywiązanie części mieszkańców do historii dzielnicy (postać Jerzego Malchera –urodzonego w jednym z chwałowickich familoków bohatera wojennego, powstała w ramach inicjatywy lokalnej „Szkolna Izba Pamięci” przy szkole podstawowej, powstał komiks dotyczący bohaterów chwałowickich),
- silna i kompetentna grupa osób nastawiona na budowanie tożsamości lokalnej dzielnicy,
- dosyć dobre zsięciowanie instytucji i organizacji, grupa instytucji oraz liderów nastawiona na współpracę,
- wytworzona u części mieszkańców umiejętność samoorganizacji przy osiąganiu celów wspólnych (przejawiający się w udziale w głosowaniach, realizacji inicjatyw społecznych),
- duży zakład pracy - Kopalnia Węgla Kamiennego, który jest źródłem utrzymania dużej ilości mieszkańców - wygaszanie kopalni w związku z restrukturyzacją na tym terenie planowane jest dopiero na rok 2039,
- otwarcie się na dialog ze społecznością pomiędzy przedstawicielami instytucji a mieszkańcami,
- podniesienie kompetencji mieszkańców dzielnicy z zakresie podjęcia rozmów z przedstawicielami instytucji, wytworzenie odwagi do wyrażania swoich opinii i przedstawiania swoich racji,
- dosyć dobra komunikacja, w tym powstały węzeł komunikacyjny Pszczyna- Racibórz.

Problemy Dzielnicy Chwałowice:

- poczucie słabej tożsamości lokalnej,
- niski stopień integracji społeczności lokalnej,
- nadal odczuwane przez mieszkańców występowanie dysproporcji pomiędzy dzielnicą Chwałowice a resztą miasta,
- stereotypizacja mieszkańców osiedli rewitalizowanych,
- niewystarczająca aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców,
- dysproporcja społeczna wewnątrz dzielnicy,
- duża rotacja mieszkańców familoków, co powoduje, że ludzie w znacznej części traktują zamieszkiwane lokum, jako przejściowe z uwagi na standard mieszkań (w związku z czym trudno jest o nawiązanie trwałych więzi społecznych),
- niewystarczający poziom realizacji działań w oparciu o zasadę partnerstwa,
- brak ładu przestrzennego i estetyki otoczenia,
- nieodpowiednio zagospodarowane, wymagające renowacji place zabaw,
- niski poziom kompetencji społecznych, który powoduje problem z przeprowadzeniem zmian (np. trudność w ustaleniu sposobu termomodernizacji, przyłączy gazowych, czy zagospodarowania przestrzeni wspólnych),
- brak dużych zakładów pracy poza kopalnią, która w przyszłości zostanie wygaszona,

- silnie zakorzeniony model rodziny górniczej, w której kobieta nie podejmuje aktywności zawodowej.

2.4.4. Potencjał obszaru do wykorzystania w działaniach animacyjnych

Kluczowi uczestnicy działań animacyjnych i sposób dotarcia:

- Dom Kultury w Rybniku – Chwałowicach,
- ogród społeczny przy Domu Kultury,
- Ośrodek Społecznej Aktywności – „Stara Poczta” miejsce spotkań mieszkańców przy Kupieckiej 2,
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Rybniku – Filia nr 7 Chwałowice,
- Rzymskokatolicka Parafia Św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Rybniku-Chwałowicach,
- Placówka Wsparcia Dziennego PWD Chwałowice,
- Przedszkole nr 13 im. Marii Kownackiej,
- Szkoła Podstawowa nr 13 im. Bohaterskich Harcerzy Rybnika – Chwałowice,
- Park Górnika,
- Kąpielisko Chwałowice MOSiR,
- Tor mini żużlowy.

Kluczowi uczestnicy działań animacyjnych i sposób dotarcia:

- Dzieci (7 –13 lat) –najwięcej czasu spędzają na podwórkach pomiędzy familokami, bardzo szybko przywiązują się do osób poświęcających im uwagę i czas.
- Młodzież (13-18 lat) –to uczniowie pobliskiej SP nr 13, grupa aktywna i chętna do działania, najlepszym pośrednikiem w dotarciu do niej jest dyrekcja i nauczyciele.
- Młodzi dorośli (25-40 lat) –to głównie kobiety, znaczna część związana ze szkołą lub przedszkolem (rady rodziców), dobrym pośrednikiem w przekazywaniu informacji jest również Rada Dzielnicy. Najszersze uczestnictwo tej grupy w działaniach animacyjnych zapewnia informacja umieszczana na familokach i organizacja wydarzeń w bezpośrednim otoczeniu familoków.
- Rodziny – pojawiają się na wydarzeniach, gdzie zapewnione są atrakcje dla dzieci,
- Seniorzy – grupa społeczna w bardzo trudnej sytuacji, często samotni, schorowani, spędzający czas na pogawędkach, siedząc na samodzielnie przygotowanych przed familokami ławeczkach.

Realizacja programu ma na celu wzmocnienie aktywności, partycypacji społecznej oraz zawodowej osób zamieszkujących obszar. Interwencja będzie dotyczyła wzmocnienia uczestników w podejmowaniu aktywności zawodowej. Osoby do projektu zostaną wyznaczone z pośród uczestników kluczowych działań animacyjnych i ich rodzin oraz z najbliższego otoczenia. Pozwoli to na kompleksowe wsparcie osób, a także na pozytywny wpływ na środowisko lokalne.

2.5. Dzielnica Niedobczyce

2.5.1. Usytuowanie i rys historyczny Dzielnicy Niedobczyce

Dzielnica Niedobczyce jest położona na kilku wzgórzach oraz w rozległej dolinie wzdłuż rzeki Nacyny. Od południa Niedobczyce sąsiadują z miastem Radlin, ze wschodu z Dzielnicą Popielów, z zachodu Niewiadomiem, z północnego wschodu z Dzielnicą Zamysłów oraz z Dzielnicą Zebrzydowice z północnego zachodu¹².

¹² C:\ewcategory&catid=1&startpage=2&Itemid=39#category

Na terenie dzielnicy występuje zarówno zabudowa jednorodzinna, śródmiejska, osiedla dawnych kolonii robotniczych (wpisane do rejestru zabytków) oraz blokowiska. Tereny dawnej kopalni „Rymer” zostały poddane ponownemu zagospodarowaniu, gdzie utworzono strefę przemysłową. Na wskazanym terenie znajduje się również wpisany do rejestru zabytków park przyosiedlowy, przylegający do ulic Paderewskiego i Barbary oraz zabudowa zaliczona do strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej - teren zabudowy osiedla robotniczego „Rymer” w Niedobczycach.¹³

Nadal odczuwalne są szkody górnicze, chociaż kopalnia „Rymer” już nie funkcjonuje. W Niedobczycach występują oznaki biologicznej degradacji terenu, jako wynik prowadzonej eksploatacji węgla kamiennego. Na powierzchni ujawniają się szkody górnicze w postaci uszkodzeń obiektów kubaturowych oraz obiektów infrastruktury technicznej, zmian rzeźby terenu i tworzenia się bezodpływowych zalewisk¹⁴.

Wieś Niedobczyce sięga swoimi początkami XIII wieku. Głównym zajęciem mieszkańców Niedobczyc było rolnictwo, hodowla zwierząt, a zwłaszcza hodowla ryb w stawach¹⁵. Pierwsza wzmianka o Niedobczycach pochodzi z 1211 roku, zaś w 1218 roku wieś podarowano klasztorowi Norbertanek z Rybnika. Najprawdopodobniej nazwa pochodzi od imienia dawnego pana tej miejscowości: Niedobka czy Niedobki. W XIII wieku Niedobczyce nie mogły mieć więcej niż 30 mieszkańców. Pierwsze dokładniejsze dane z około 1600 roku mówią, że w Niedobczycach były 24 domostwa czyli około 190 mieszkańców. Do 1791 roku liczba mieszkańców wzrosła. W połowie XIX wieku otwarto linię kolejową Rydułtowy – Rybnik - Orzesze. Przystanki były między innymi: w Rydułtowach, Niewiadomiu, Niedobczycach i Rybniku. Wskutek powstania kolei i rozwoju przemysłu węglowego (m.in. w Rydułtowach) w 1858 roku Niedobczyce liczyły już 617 mieszkańców, zasiedlających 92 domy. Przełomowym wydarzeniem dla Niedobczyc było wybudowanie w latach 1892-96 kopalni, która z czasem otrzymała niemiecką nazwę „Romer”. W 1904 roku wybudowano szkołę nr 1 (obecnie SP nr 21), a w 1912 roku szkołę nr 2. W 1921 roku został wybudowany kościół parafialny Najświętszego Serca Pana Jezusa. W 1936 roku zmieniono nazwę kopalni na podobnie brzmiącą „Rymer” - ku czci pierwszego wojewody śląskiego Józefa Rymera. Kopalnia ta spowodowała dynamiczny rozwój Niedobczyc, które już w 1910 roku liczyły ok. 3 tys. mieszkańców, zaś w 1931 roku aż 6 tys. Miejscowość powiększała się więc bardzo dynamicznie i w 1955 roku w połączeniu z Niewiadomiem Dolnym i Górnym, Popielowem i Radziejowem uzyskała prawa miejskie. Ten stan trwał do 1975 roku, kiedy Niedobczyce stały się jedną z dzielnic Rybnika. W 1968 roku uruchomiono pierwszą linię autobusową Rybnik - Biertułtowy, a nieco później Rybnik - Wodzisław.¹⁶ W połowie lat 90. XX wieku, kopalnia „Rymer” została postawiona w stan likwidacji i połączona z kopalnią Chwałowice. Związane to było z przemianami gospodarczymi, jakie miały miejsce w naszym kraju, co postawiło przyszłość Niedobczyc pod wielkim znakiem zapytania. Po latach przeobrażeń sytuacja się ustabilizowała i powoli dzielnica wchodzi na nową ścieżkę rozwoju.

2.5.2. Mapa zasobów i potrzeb

Na terenie dzielnicy występuje zarówno zabudowa jednorodzinna, śródmiejska, osiedla dawnych kolonii robotniczych (wpisane do Rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) oraz blokowiska. Mieszkańcy Osiedla Rymer stanowią niejednorodną grupę. Spora część z nich to mieszkańcy, którzy od dziecka mieszkają w dzielnicy Niedobczyce, bardzo często od lat na terenie Osiedla Rymer – ta część mocno

¹³ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013, 2013 przyjęty Uchwałą Rady Miasta Rybnika 663/XLV/2009 z dnia 25.11.2009 r.

¹⁴ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013, 2013 przyjęty Uchwałą Rady Miasta Rybnika 663/XLV/2009 z dnia 25.11.2009 r.

¹⁵ http://www.brs.yoyo.pl/index.php?option=com_content&task=archivecategory&year=2007&month=11&module=1

¹⁶ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013, 2013 przyjęty Uchwałą Rady Miasta Rybnika 663/XLV/2009 z dnia 25 listopada 2009 r.

jest związana z lokalnym dziedzictwem i tradycjami górniczymi¹⁷. Druga – znacząca część – to ludność napływowa, która związana została z Osiedlem Rymer niejako z przymusu, bardzo często w związku z przeniesieniem do lokali socjalnych znajdujących w tej okolicy.

Zdjęcie 3 Niedobczyckie familoki

Źródło: <https://www.rybnik.eu/miasto/dzielnice-miasta/niedobczyce/>

Do głównych instytucji, grup nieformalnych zaangażowanych w proces rewitalizacji, a także jej interesariuszy zaliczyć należy:

- liderów lokalnych i mieszkańców,
- Dom Kultury w Rybniku - Niedobczycach przy ul. Barbary 23,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku przy ulicy Żużlowej 25, w tym Punkt Terenowy nr 3 Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku przy ulicy Barbary 22 (który swym zasięgiem obejmuje Niedobczyce oraz Zespół Asysty Rodzinnej przy ulicy Barbary 22,
- Miejską Komendę Policji w Rybniku przy ul. Pl. Armii Krajowej 5 Rybnik, - brak przedstawicielstwa na terenie dzielnicy - teren ten podlega pod Miejską Komendę Policji w Rybniku,
- Zespół Szkół nr 5 im J. Rymera przy ul. J. Rymera 20a,
- Przedszkole nr 25 w Rybniku przy ul. Obrońców Pokoju 10b,
- Radę Dzielnicy Niedobczyce przy ul. Barbary 23,
- Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy i Wspierania Dzieci i Młodzieży Uskrzydleni prowadzące na tym terenie Placówkę Wsparcia Dziennego przy ulicy Barbary 22 (światlica środowiskowa),
- Stowarzyszenie Nie dla Nudy przy ul. Barbary 5b,
- Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, mieszczący się przy ulicy Rudzkiej 13 c (Śródmieście), które prowadzi na tym terenie animację w Klubie „Gliniok” oraz wsparcie z zakresu reintegracji zawodowej,
- Stowarzyszenie 17-tka, prowadzącą pracę streetworkerów na tym terenie,
- Centrum Administracyjne Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Rybniku, przy ulicy Barbary 22,
- Grupę nieformalną T:RAF,
- Warsztat Terapii Zajęciowej Latarnia ul. Andersa 14,
- Środowiskowy Dom Samopomocy *Cogito Noster*, przy ul. Gen. Władysława Andersa 6,
- Klub Sportowy *Rymer* Rybnik,

¹⁷ „Program animacyjno-partycypacyjny”, dokument przygotowany w ramach projektu „Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020, <https://www.rybnik.eu/rewitalizacja/dokumenty-do-pobrania/program-animacyjno-partycypacyjny>, s. 35

- Powiatową i Miejską Bibliotekę Publiczną w Rybniku przy ul. Niedobczyckiej 191 oraz ul. Górnośląskiej 138,
- Niedobczycką Grupę Obywatelską „Bunkier 52” mieszczącą się w Klubie „Gliniok”,
- Spółdzielnię Socjalną „Z Ikłą” na ul. Barbary 22a,
- Przedszkole nr 23 przy ul. Górnośląskiej 21,
- Szkołę Podstawową nr 21 im. K. Miarki przy ul. Niedobczyckiej 191,
- Szkołę Podstawową nr 22 im. J. Słowackiego przy ul. Boczna 17,
- Parafię pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa przy ul. Wołodyjowskiego 5,
- Kościół pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej w Rybniku–Niedobczycach przy ul. Górnośląskiej 129,
- Stowarzyszenie na Rzecz Psychoprofilaktyki i Promocji Zdrowia Psychicznego „VALIDUS” przy ul. Gen. Władysława Andersa 6,
- Miejską Orkiestrę Dętą „Rybnik”, działająca przy Domu Kultury w Rybniku - Niedobczycach przy ul. Barbary 23.

Otoczenie biznesu:

- Centrum Wspinania *Cechownia* przy ul. Rymera 4,
- Firma Lubar Prefabrykacja sp. z o.o. przy ul. Konarskiego 159a,
- Firma Ruckzuck.biz sp. z o.o. przy ul. Rymera 19,
- Firma OPA-ROW sp. z o.o. przy ul. Rymera 4c.

Wskazując miejsca, gdzie można spędzać czas wolny wymienić należy park, w którym znajduje się plac zabaw i muszla koncertowa, dwa boiska sportowe - jedno z nich zbudowane zostało w ramach akcji ORLIK (przy ulicy Górnośląskiej). W Niedobczycach znajduje się również Ośrodek Hipoterapii im. J. Ślęzaka przy ul. Jabłoniowej 4. Ponadto, na terenach przemysłowych byłej kopalni działa Centrum Wspinania CECHOWNIA - ściana wspinaczkowa. Dostępne dla mieszkańców są również boiska przy Zespole Szkół nr 5 im. Józefa Rymera, a także stadion klubu piłkarskiego *Rymer Rybnik*.

W Niedobczycach działalność prowadzą również: placówka służby zdrowia Axis Sp. z o.o. NZOZ przy ul. Górnośląskiej 140. Na terenie byłej kopalni świadczone są również usługi rehabilitacyjne dzieci i dorosłych. W Niedobczycach znajduje się także Prywatny Dom Opieki „Senior” przy ulicy Wrębowej 21, zapewniający opiekę całodobową nad osobami starszymi.

2.5.3. Główne atuty oraz problemy obszaru

Atuty Dzielnicy Niedobczyce:

- liczba mieszkańców, która stanowi ogromny potencjał do działań animacyjnych,
- liderzy lokalni, którzy potrafią zaktywizować mieszkańców do „zrywów”, w trakcie których udaje się zachęcić do udziału większą ilość ludzi,
- wytworzona u części mieszkańców umiejętność do samoorganizacji w ważnych dla nich sprawach (głosowania na budżet obywatelski, inicjatywy społeczne),
- działający Klub „Gliniok” pełniący rolę miejsca spotkań mieszkańców,
- istniejący potencjał instytucjonalny na dzielnicy, który umożliwia współpracę i partnerstwo,
- dostępność do komunikacji publicznej (transport zbiorowy) oraz powstający węzeł komunikacyjny (droga Pszczyna - Racibórz),
- występowanie na tym terenie dużych zakładów pracy,

- realizowane sukcesywnie przez Urząd Miasta inwestycje na dzielnicy (remont domu kultury, remonty bloków socjalnych).

Problemy Dzielnicy Niedobczyce:

- niewystarczająca aktywność społeczna i obywatelska społeczności (podejmowana aktywność jest tylko intencyjna, często chwilowa),
- poczucie grup nieformalnych i lokalnych liderów, że jest niskie zainteresowanie aktywnością społeczną, co skutkuje obniżeniem ich aktywności społecznej,
- poczucie „pozostawienia” i „opuszczenia” przez władze Miasta Rybnika (poczucie braku zainteresowania),
- poczucie, że w najbliższym otoczeniu „nic się nie dzieje”, dostępna oferta kulturalna w ocenie części mieszkańców jest niedostosowana do ich upodobań i możliwości,
- problemy natury społecznej: alkoholizm, narkomania, zagrożenie przestępczością i niski poziom bezpieczeństwa,
- poczucie części mieszkańców, że jest to dzielnica peryferyjna, co powoduje problem z dojazdem do pracy i innych ważnych instytucji,
- zakorzeniony w mentalności części mieszkańców model rodziny górniczej, w której kobieta zajmuje się domem.

2.5.4. Potencjał obszaru do wykorzystania w działaniach animacyjnych

- Park im. Henryka Czempieła, na którego terenie zlokalizowana jest muszla koncertowa i plac zabaw,
- Dom Kultury w Rybniku - Niedobczycach,
- Placówka Wsparcia Dziennego *Słoneczna Gromada*,
- Warsztat Terapii Zajęciowej *Latarnia* prowadzony przez PSOUU,
- stadion Klubu Sportowego *Rymer* Rybnik,
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna – Filia nr 10,
- Bistro z Ikłą prowadzone przez Spółdzielnię Socjalną Z Ikłą,
- boisko wielofunkcyjne zlokalizowane za Domem Kultury przy ul. Barbary,
- boisko *Orlik* przy ul. Górnośląskiej,
- trawnik na zbiegu ulic Andersa i Paderewskiego,
- ścianka wspinaczkową zlokalizowaną w Centrum Wspinania *Cechownia*,
- Ośrodek Społecznej Aktywności – „Klub Gliniok” miejsce spotkań, w którym realizowane są zajęcia animacyjne.

Kluczowi uczestnicy działań animacyjnych i sposób dotarcia:

- Dzieci (7 – 13 lat) – dzieci w tej grupie wiekowej można spotkać zarówno w okolicy familoków bezpośrednio graniczących z Parkiem im. Henryka Czempieła (ul. Andersa, ul. Barbary) lub w Placówce Wsparcia Dziennego *Słoneczna Gromada* (ul. Barbary 22), podczas działań streetworkerów oraz w Klubie Gliniok.
- Młodzież (13-18 lat) – grupa wiekowa spotykająca się głównie w godzinach popołudniowych w okolicach Parku im. Henryka Czempieła lub w okolicy boisk wielofunkcyjnych zlokalizowanych na terenie Osiedla Rymer, podczas działań streetworkerów w Klubie Gliniok.
- Rodziny – całe rodziny – w charakterze kluczowych uczestników – trudniej spotkać, kontakt nawiązać można poprzez organizację wydarzeń animacyjnych lub wizyty na placach pomiędzy poszczególnymi familokami, w Klubie Gliniok.

Realizacja programu ma na celu wzmocnienie aktywności, partycypacji społecznej oraz zawodowej osób zamieszkujących obszar. Interwencja będzie dotyczyła wzmocnienia uczestników w podejmowaniu aktywności zawodowej. Osoby do projektu zostaną wyznaczone z spośród uczestników kluczowych działań animacyjnych i ich rodzin oraz z najbliższego otoczenia. Pozwoli to na kompleksowe wsparcie osób, a także na pozytywny wpływ na środowisko lokalne.

2.6. Dzielnica Niewiadom

2.6.1. Usytuowanie i rys historyczny Dzielnicy Niewiadom

Dzielnica Niewiadom położona jest w południowo-zachodniej części miasta. Niewiadom sąsiaduje z Piecami, Radlinem i Rydułtówami oraz dzielnicą Miasta Niedobczyce.

Na terenie dzielnicy występuje zarówno zabudowa jednorodzinna, jak i osiedla dawnych kolonii robotniczych (wpisane do rejestru zabytków) oraz blokowiska. Na tym terenie występują zabytki wpisane do rejestru zabytków objętych ścisłą ochroną konserwatorską - teren zabudowań górniczych z szybami wydobywczymi Zabytkowej Kopalni *Hoym-Ignacy*, oraz pośredniej ochrony konserwatorskiej - teren zabudowań górniczych położonych na wschód i południowy-wschód od głównych zabudowań Zabytkowej Kopalni *Hoym - Ignacy*. Tereny te zostały objęte programami naprawczymi i poddane rewitalizacji. Przez teren ten przebiega linia kolejowa jednotorowa i niezelektryfikowana na odcinku Rybnik Towarowy – Rybnik Niedobczyce – Rybnik Niewiadom – Rydułtowy.

Pierwsza zarejestrowana informacja o wsi Niewiadom pochodzi z 1385 roku, kiedy była prywatną własnością rycerskiego rodu Niewiadom wywodzącego się z Ligoty. W 1780 roku rodzina Larischów skupiła w jedną całość wszystkie okoliczne ziemie. Została podzielona na mniejsze grody: Niewiadom Dolny, Średni i Górny. Miejscowość jeszcze wielokrotnie zmieniała swoich właścicieli. Ważnym wydarzeniem było powstanie jednej w pierwszych na Śląsku kopalni „Hoym” (później „Ignacy”) w 1792 roku. Przemysł górniczy przyczynił się do dynamicznego rozwoju osady. W drugiej połowie XIX wieku na ziemiach Niewiadom znajdowały się liczne kamieniołomy. Obecnie zespół dawnej kopalni „Ignacy”, stanowi jeden z najcenniejszych zabytków przemysłu i techniki w kraju. Jest wpisany do rejestru zabytków i jest jak na razie jedynym rybnickim obiektem na trasie „Szlaku zabytków techniki Województwa Śląskiego”.

Niewiadom do roku 1955 istniał, jako samodzielna jednostka, kiedy został włączony do Niedobczyc, a od 1975 roku jest częścią Miasta Rybnika.

2.6.2. Mapa zasobów i potrzeb

Do głównych instytucji, grup nieformalnych zaangażowanych w proces rewitalizacji, a także jej interesariuszy zaliczyć należy:

- lokalnych liderów i mieszkańców,
- grupy nieformalne,
- Industrialne Centrum Kultury w Rybniku-Niewiadomiu - przy ulicy Mościckiego 3 w skład którego wchodzi: stary Dom Kultury oraz pod adresem Mościckiego 15 Zabytkowa Kopalnia Ignacy,
- Koło Seniora SITG Ignacy w Niewiadomiu, przy Industrialnym Centrum Kultury w Rybniku-Niewiadomiu,
- Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 2 im. Janusza Korczaka w Rybniku przy ulicy Gustawa Morcinka 18,
- Szkołę Podstawową nr 23 przy ul. Sportowej 23,

- Publiczną Powiatową i Miejską Bibliotekę w Rybniku –Filia nr 22 przy ulicy Mościckiego 3,
- Stowarzyszenie Zabytkowej Kopalni "Ignacy" z siedzibą przy ul. Mościckiego 15,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, w szczególności Punkt Terenowy nr 3 przy ulicy Barbary w Niedobczycach obejmuje swym zasięgiem Niewiadom,
- Miejską Komendę Policji w Rybniku przy ul. Pl. Armii Krajowej 5 Rybnik, - brak przedstawicielstwa na terenie dzielnicy - teren ten podlega pod Miejską Komendę Policji w Rybniku,
- Ochotniczą Straż Pożarną "Niewiadom" przy ul. Radoszowskiej 35,
- Rada Dzielnicy Niewiadom przy ul. Sportowej 25,
- Rada Osiedla Morcinka przy ul. Morcinka 3,
- Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne Oddział Terenowy w Rybniku-Niewiadomiu, który prowadzi schronisko dla bezdomnych, w tym także rodzin przy ul. Sportowej 136,
- Klub Sportowy Polonia Niewiadom przy ul. Sportowej 44,
- Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, mieszczący się przy ulicy Rudzkiej 13 c (Śródmieście), które prowadzi na tym terenie wsparcie z zakresu reintegracji,
- Stowarzyszenie 17-tka, prowadzący na tym terenie placówkę wsparcia dziennego (światlicę środowiskową) przy ulicy Mościckiego 15 oraz pracę animacyjną,
- Parafia Bożego Ciała i Świętej Barbary przy ulicy Ks. Skargi 46,
- Parafia Miłosierdzia Bożego w Niewiadomiu przy ulicy ul. Zygmunta Starego 52,
- Firma „Gizdy” przy ulicy Morcinka 3.

Otoczenie biznesu:

- Dralex – zakład produkcyjny przy ulicy Sportowej.

W Niewiadomiu działalność prowadzi również placówka służby zdrowia NZOZ Niewiadom s.c przy ul. Mościckiego 4.

2.6.3. Główne atuty oraz problemy obszaru

Atuty Dzielnicy:

- dostępność infrastruktury Industrialnego Centrum Kultury: Dom Kultury i Zabytkowa Kopalnia Ignacy,
- uruchomienie Sprężarkowni, gdzie stworzone zostały warunki do rozwoju działań animacyjnych i współpracy różnych środowisk,
- zaangażowanie społeczne grupy seniorów,
- wyłoniona grupa liderów lokalnych, którzy stali się przedstawicielami mieszkańców w Radzie Dzielnicy,
- większa umiejętność rozwiązywania problemów, organizowanie wsparcia i samopomocy wśród istniejących grup zaangażowanych w działalność społeczną,
- większe zaangażowanie w sprawy ważne dla dzielnicy (widoczne n. in. podczas głosowań w budżecie obywatelskim oraz większe zainteresowanie inicjatywami miejskimi),
- wytworzona u części mieszkańców umiejętność samoorganizacji przy osiąganiu celów wspólnych (przejawiająca się w udziale w głosowaniach, realizacji inicjatyw społecznych),
- otwieranie się na dialog ze społecznością pomiędzy przedstawicielami instytucji a mieszkańcami,
- dziedzictwo kulturowe - część mieszkańców w szczególności rdzennych identyfikuje się z Zabytkową Kopalnią Ignacy.

Problemy Dzielnicy:

- niski stopień integracji społeczności lokalnej,
- niska aktywność społeczna i obywatelska,
- poczucie słabej tożsamości lokalnej,
- negatywne zjawiska społeczne, takie jak alkoholizm, narkomania i przestępczość, bezrobocie i ubóstwo, wandalizm, chuligaństwo,
- poczucie występowania dysproporcji pomiędzy dzielnicą Niewiadom a resztą miasta,
- stereotypizacja mieszkańców osiedli rewitalizowanych,
- odizolowanie mieszkańców schroniska z przestrzeni dzielnicy i działań lokalnej społeczności,
- brak ładu przestrzennego i estetyki otoczenia,
- poczucie przez mieszkańców braku przestrzeni wspólnej dla społeczności - uruchamiana jest Sprężarkownia przy Zabytkowej Kopalni Ignacy, która będzie pełniła tę funkcję,
- niski poziom realizacji działań w oparciu o zasadę partnerstwa,
- brak oferty pomocowej dla młodzieży,
- występowanie u mieszkańców poczucia „pozostawienia”, „opuszczenia”, „niesłuchania”, co wpływa na niski poziom zaufania mieszkańców do podejmowanych nowych inicjatyw,
- postawy roszczeniowe z wyraźnie zarysowanym biernym charakterem uczestnictwa w proponowanych formach wsparcia,
- niski poziom bezpieczeństwa drogowego i publicznego,
- niską atrakcyjność przestrzeni wspólnych na Osiedlu Morcinka,
- bariery infrastrukturalne i architektoniczne,
- uciążliwości środowiskowe,
- niewystarczająca liczba połączeń autobusowych z centrum miasta.

2.6.4 Potencjał obszaru do wykorzystania w działaniach animacyjnych:

- park ze sceną w sąsiedztwie ICK,
- park z placem zabaw naprzeciwko Osiedla Morcinka (przy ul. Morcinka),
- zaplecze rekreacyjno-sportowe przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 2,
- zieleniec z ławkami na skrzyżowaniu ul. Morcinka z Mościckiego,
- mała architektura oraz place zabaw w obrębie samego osiedla (rozłożenie jej nie jest równomierne i charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem jakościowym),
- Restauracja Renatka przy ul. Morcinka 16,
- Industrialne Centrum Kultury w Rybniku-Niewiadomiu z terenem przyległym, pełniący funkcję Ośrodka Społecznej Aktywności,
- Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 2 im. Janusza Korczaka w wraz z otoczeniem,
- teren wspólny na Osiedlu Kwiotka.

Kluczowi uczestnicy działań animacyjnych i sposób dotarcia:

- Dzieci (7 –13 lat) –odbiorców działań animacyjnych z tej grupy wiekowej spotkać można w Placówce Wsparcia Dziennego Niewiadom, warto również nawiązać kontakt poprzez szkołę podstawową przy ul. Morcinka.
- Młodzi dorośli – jako odbiorcy działań to głównie młode kobiety, niekiedy samotnie wychowujące dzieci, ale wpisujące się w wiek (18-30 lat). Uczestnicy z tej grupy wiekowej zamieszkują głównie na Osiedlu Morcinka (zasoby ZGM Rybnik). Rekomendowanym sposobem dotarcia będzie bezpośrednia interakcja w otoczeniu społecznym.
- Rodziny – jako uczestnicy działań to liczna grupa, należą do niej głównie zaangażowani rodzice skupieni przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 2 w Niewiadomiu. Kontakt z tą grupą najlepiej

nawiązać poprzez świetlicę szkolną lub pracowników szkoły. Grupa chętnie uczestniczy w oferowanych działaniach.

- Seniorzy – należą do kluczowych i aktywnych odbiorców działań animacyjnych, najlepszym sposobem na dotarcie do tej grupy jest kontakt indywidualny z przedstawicielem i liderką lokalną. Grupy seniorów spotykają się w Industrialnym Centrum Kultury.

Realizacja programu ma na celu wzmocnienie aktywności, partycypacji społecznej i Realizacja programu ma na celu wzmocnienie aktywności, partycypacji społecznej oraz zawodowej osób zamieszkujących obszar. Interwencja będzie dotyczyła wzmocnienia uczestników w podejmowaniu aktywności zawodowej. Osoby do projektu zostaną wyznaczone z pośród uczestników kluczowych działań animacyjnych i ich rodzin oraz z najbliższego otoczenia. Pozwoli to na kompleksowe wsparcie osób, a także na pozytywny wpływ na środowisko lokalne.

Zdjęcie 4 Zabytkowa Kopalnia "Ignacy"

Źródło: <https://fotopolska.eu/przemysl,2880,20/woj.slaskie.html>

2.7. Dzielnica Paruszowiec–Piaski

2.7.1. Usytuowanie i rys historyczny Dzielnicy Paruszowiec–Piaski

Dzielnica Paruszowiec–Piaski położona jest na północny wschód od centrum miasta przy trasie Rybnik - Bytom. Paruszowiec–Piaski sąsiaduje z Przegędzą oraz dzielnicami miasta: Ligota – Ligocka Kuźnia, Rybnik–Północ, Wielopole oraz Kamień. Na terenie dzielnicy występuje zarówno zabudowa jednorodzinna, jak i osiedla dawnych kolonii robotniczych (wpisane do Wojewódzkiego Rejestru Konserwatora Zabytków) oraz blokowiska. Średnia gęstość zaludnienia jest powyżej średniej w mieście Rybniku. Na tym terenie występują zabytki wpisane do rejestru zabytków, między innymi historyczne budynki dawnej Huty Silesia, stacja kolejowa Rybnik – Paruszowiec, zespół urbanistyczny osiedla przy ulicy Słonecznej, wiadukt i most kolejowy oraz osiedla dawnych kolonii robotniczych. Teren zabudowy przemysłowej byłych zakładów Huty „Silesia” został przeznaczony na tereny specjalnej strefy ekonomicznej, a unikalna konstrukcja przystanku kolejowego Rybnik – Paruszowiec została wyremontowana.

Teren Dzielnicy Paruszowiec–Piaski należy do jednych z najbardziej zalesionych terenów Miasta. Prawie 32% powierzchni lasów i zadrzewienia występuje w Dzielnicach Paruszowiec–Piaski i Ligota¹⁸.

Nazwa Dzielnica Paruszowiec–Piaski historycznie składała się z trzech części: Paruszowca, Piasków i Zastawu. „Paruszowiec” wywodzi się prawdopodobnie od imienia „Parus”, „Piaski” wskazują na rodzaj tamtejszej gleby, zaś „Zastaw” zlokalizowany jest za stawem i rzeką Rudą. Nazwa pozostała jednak dwuczłonowa: Paruszowiec–Piaski¹⁹.

Na jej terenie w 1753 roku z inicjatywy hrabiego Emanuela Węgierskiego wybudowano hutę. Przez dłuższy okres była rozbudowywana i przechodziła z rąk do rąk (m.in. właścicielem został król Prus, następnie berliński bankier Izidor Mamrotha). Dopiero w 1898 roku huta zasłynęła z produkcji garnków i otrzymała nazwę „Silesia”. Dzięki jej istnieniu dzielnica rozwijała się, gdyż nie tylko była źródłem utrzymania (pracy), mieszkania w okolicznych „familokach”, ale na przestrzeni blisko 250 lat integrowała „miejscowych” z „przyjezdnymi”. Innym ważnym aspektem rozwoju dzielnicy było jej położenie na trasie kolejowej Rybnik-Katowice i Rybnik-Żory. Powstanie linii kolejowych na trasie Rybnik-Katowice (1856 rok) i Rybnik-Żory (1936 rok) spowodowało utworzenie dwóch przystanków: „Paruszowiec” i „Piaski”.

Pierwsza szkoła w dzielnicy znajdowała się przy obecnej ulicy Mikołowskiej, prawdopodobnie już w XVIII wieku. Najpierw drewniany, później murowany budynek został zburzony ok. 1910 roku, po wybudowaniu nowych szkół w Ligocie i na Piaskach. Z pewnością ważnym wydarzeniem było przyłączenie w 1926 roku Paruszowca do Rybnika. Z najnowszej historii dzielnicy należy odnotować utworzenie w 1989 roku samodzielnej parafii i budowa kościoła pod wezwaniem Św. Jana Sarkandra.

Aktualnie obszar dzielnicy zaliczany jest do terenów przemysłowych i produkcyjnych oraz terenów użytków poprzemysłowych²⁰. W chwili obecnej tereny po nieczynnej hucie są znów wykorzystywane do celów produkcyjnych, o czym świadczą dobrze prosperujące na nich zagraniczne przedsiębiorstwa.

2.7.2. Mapa zasobów i potrzeb

W obrębie dzielnicy Paruszowiec-Piaski na terenie objętych zainteresowaniem ze względu na występujące problemy znajdują się trzy podobszary, które stanowią osiedla przy ul. Słonecznej, Przemysłowej, Porucznika K. Ogrodowskiego wraz z przyległym otoczeniem. Wszystkie trzy są osiedlami patronackimi powstałymi pod koniec XIX i na początku XX wieku dla pracowników nieistniejącej dziś Huty Silesia.

Do głównych instytucji, grup nieformalnych zaangażowanych w proces rewitalizacji, a także jej interesariuszy zaliczyć należy:

- lokalnych liderów i mieszkańców,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Pomocy i Wspierania dzieci i Młodzieży Uskrzydleni, prowadząca placówkę wsparcia dziennego przy ulicy Za Torem 3 b (świetlica środowiskowa),
- Centrum Chrześcijańskie Winnica przy ul. Sosnowej 7,
- Stowarzyszenie Strefa WZW przy ul. Sosnowej 7,
- Powiatową i Miejską Publiczną Bibliotekę w Rybniku –Filię nr 4 przy ul. Za Torem 5 b.
- Szkołę Podstawową nr 3 im. św. Stanisława Kostki przy ul. Wolnej 17,
- Przedszkole nr 3 przy ul. Za Torem 3b,

¹⁸ Program Ochrony Środowiska dla Miasta Rybnika przyjęty Uchwałą Rady miasta Rybnika 292/XIX/2004 z dnia 24.03.2004 r., s. 103

¹⁹ <http://www.rybnik.eu/index.php?id=72>, 23.02.2012 r.

²⁰ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013 ,2013 przyjęty Uchwałą Rady Miasta Rybnika 663/XLV/2009 z dnia 25.11.2009 r, s. 23

- Rybnickie Koło Emerytów i Rencistów Silesia przy ul. Orlej 16,
- Radę Dzielnicy Paruszowiec-Piaski przy ul. Wolnej 17,
- Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS przy ul. Rudzkiej 13c, który prowadzi na tym terenie reintegrację zawodową mieszkańców,
- Stowarzyszenie 17-tka przy ul. Oś. Południe 17b/2 Rybnik, który na tym terenie prowadzi pracę animacyjną oraz wsparcie pedagogów ulicy,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, w szczególności Punkt Terenowy nr 4 obsługujący teren Paruszowca–Piaski z siedzibą na ulicy Białych 7,
- Komenda Miejska Policji - brak przedstawicielstwa na terenie dzielnicy - teren ten podlega pod Punkt Przyjęć Dzielnicowych Rybnik Boguszowice przy Oś. Południe 37a,
- Parafię Rzymskokatolicką pw. św. Jana Sarkandra przy ul. Przemysłowej 59,
- Piekarnię S.C. Wilibald Dziwoki przy ul. Przemysłowej 26,
- Spółdzielnię socjalną „Silesija” mieszczącą się na rybnickich Błoniach.

Otoczenie biznesu:

- Przedsiębiorstwo Spedycji i Transportu na Liniach Międzynarodowych Pamtrans przy ul. Przemysłowej 13,
- Rettig Heating sp. z o.o. przy ul. Przemysłowej 11,
- Purmo przy Przemysłowej 2c,
- Firma Tenneco Automotive Polska sp. ul. Przemysłowej 2c,
- Firma AVIS przy ul. Przemysłowej 19F,
- Hotel „Politański” przy ulicy Sosnowej 5,
- inne firmy znajdujące się w specjalnej strefie ekonomicznej na terenie byłej Huty Silesia oraz przy ulicy Sosnowej.

Wskazując miejsca, gdzie można spędzać czas wolny wymienić należy Rybnickie Błonia, na których odbywają się różnego rodzaju imprezy plenerowe. Na Rybnickich Błoniach znajduje się plac zabaw oraz ogólnodostępne boisko sportowe mieszczące się przy ulicy Za Torem, tor rolkarski, stadnina koni oraz tężnia solankowa oraz znajduje się Spółdzielnia Silesija. Ponadto, miłośnicy wędkowania mogą skorzystać z pobliskiego stawu.

Działalność na tym terenie prowadzi również placówka służby zdrowia: NZOZ PRO VITA przy ulicy Mikołowskiej 94.

2.7.3. Główne atuty oraz problemy obszaru

Atuty Dzielnicy:

- część seniorów jest społecznie zaangażowanych (skupionych wokół koła emerytów),
- wyłoniona grupa liderów lokalnych, którzy stali się przedstawicielami mieszkańców w Radzie Dzielnicy,
- wytworzona u części mieszkańców umiejętność samoorganizacji przy osiąganiu celów wspólnych (przejawiająca się w udziale w głosowaniach, realizacji inicjatyw społecznych),
- otwieranie się na dialog ze społecznością pomiędzy przedstawicielami instytucji a mieszkańcami,
- dziedzictwo kulturowe osiedli patronackich Huty Silesia - część mieszkańców w szczególności rdzennych identyfikuje się z Hutą Silesia,
- powstałe miejsce spotkań mieszkańców – Klub Przemysłowa 17,

- duży potencjał przemysłowy dzielnicy (na terenie znajdują się duże zakłady pracy, specjalna strefa przemysłowa),
- dobrze rozwinięta infrastruktura rekreacyjna, duża ilość terenów zielonych,
- położenie dzielnicy w bliskiej odległości centrum miasta oraz dobra infrastruktura transportu zbiorowego (dworzec, linie autobusowe, dostępność rowerów miejskich),

Problemy Dzielnicy:

- widoczne skutki procesu degradacji społecznej związanej z upadkiem przemysłu ciężkiego (i zamknięciem Huty Silesia) i i skutkami nadmiernej koncentracji lokali socjalnych,
- największe natężenie problemów związanych z ubóstwem, któremu często towarzyszą inne problemy, powiązane z uzależnieniem, przemocą i bezrobociem,
- niski poziom zaufania społecznego,
- niskie poczucie bezpieczeństwa indywidualnego,
- niedostateczna aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców,
- niewystarczająca oferta skierowana do osób młodych (tj. młodzieży i młodych dorosłych) i mieszkańców w średnim wieku,
- poczucie słabej tożsamości lokalnej,
- niski stopień integracji społeczności lokalnej,
- poczucie mieszkańców występowania dysproporcji pomiędzy dzielnicą Paruszowiec-Piaski a resztą miasta w zakresie rozwoju dzielnicy i poziomu życia,
- dysproporcje między mieszkańcami rewitalizowanych ulic, a pozostałymi mieszkańcami dzielnicy,
- brak ładu przestrzennego i estetyki otoczenia przy lokalach socjalnych i komunalnych przy jednoczesnym istnieniu dobrze przygotowanych terenów rekreacyjnych,
- podział mieszkańców na osoby zamieszkujące dzielnicę od lat, powiązane z działalnością Huty Silesia lub ich potomków, jak i mieszkańcy, którzy stanowią grupę osób przymusowo przesiedlonych do znajdujących się na terenie dzielnicy lokali socjalnych, podział a części dzielnicy: Ogrodowskiego, Słoneczna, Piaski, Ogrodowskiego,
- negatywne zjawiska społeczne m.in.: ubóstwo, przemoc, przestępczość, bezrobocie i uzależnienie – najwyższe wskaźniki na terenie miasta, co negatywnie wpływa na środowisko wychowawcze dzieci,
- dziedziczenie negatywnych postaw i stylów życia,
- mieszkańców charakteryzuje niemoc i poczucie braku możliwości zmiany zaistniałego stanu rzeczy,
- niewystarczający poziom realizacji działań w oparciu o zasadę partnerstwa,
- niskie poczucie bezpieczeństwa,
- niski poziom kapitału społecznego, niska aktywność i integracja mieszkańców,
- niezadowolający stan otaczającej przestrzeni i niska atrakcyjność mieszkaniowa dzielnicy (za wyjątkiem terenów rekreacyjnych),
- bardzo zły stan techniczny budynków, który wymaga kompleksowej renowacji tkanki zewnętrznej i całkowitej wymiany tkanki wewnętrznej obiektów zabytkowych,
- mała oferta kulturalna, brak domu kultury,
- braki w infrastrukturze,
- poczucie mieszkańców, że ich sprawy nie interesują władarzy miasta, stąd niedoinwestowanie infrastruktury,
- brak apteki oraz bankomatu na dzielnicy, co utrudnia codzienne życie mieszkańcom.

2.7.4. Potencjał obszaru do wykorzystania w działaniach animacyjnych:

- duża baza rekreacyjna, na którą składają się tzw. Rybnickie Błonia wraz z infrastrukturą sportowo-rekreacyjną, łąźnia solankowa przy stawie ze Spółdzielnią Silesija,

- Szkoła Podstawowa nr 3 im. św. Stanisława Kostki,
- Centrum Chrześcijańskie Winnica,
- skwer zlokalizowany na rogu ul. Ogrodowskiego i Wolnej,
- budynki użyteczności publicznej znajdujące się przy ul. Za Torem, wraz z znajdującymi się w nim: Publiczną Powiatową i Miejską Biblioteką Filia nr 4 oraz Placówką Wsparcia Dziennego prowadzoną przez Stowarzyszenie Uskrzydleni i Przedszkole nr 3,
- hotel „Politański”,
- Ośrodek Społecznej Aktywności ” Klub Przemysłowa 17” - miejsce spotkań,
- mała architektura powstała na terenie familoków z inicjatyw społecznych (na ulicy Przemysłowej, Słonecznej).

Kluczowi uczestnicy działań animacyjnych i sposób dotarcia:

- Dzieci (7 –13 lat) –jedna z głównych grup odbiorców działań animacyjnych. Szczególnie obecność dzieci –jako grupa docelowa działań animacyjnych –jest widoczna na familokach przy ul. Ogrodowskiego i ul. Przemysłowej. Dotarcie do tej grupy jest też możliwe poprzez kontakt z Placówką Wsparcia Dziennego, streetworkerów oraz Klubie Przemysłowej 17.
- Młodzi dorośli (18-30 lat) –grupa rzadziej uczestnicząca w działaniach, najczęściej przedstawiciele tej grupy można spotkać w obrębie osiedla przy ul. Przemysłowej i ul.Ogrodowskiego. To głównie kobiety, w części samotnie wychowujące dzieci.
- Rodziny –jako kluczowi uczestnicy działań są obecne na wszystkich trzech osiedlach. Dotarcie do grup rodzin ułatwi kontakt z liderami lokalnymi –każda z ulic ma przynajmniej jednego swojego przedstawiciela aspirującego do miana lidera lokalnego.
- Seniorzy na tym terenie nie pojawiają się zbyt często , gdyż mają swoje miejsce do spotkań.

Realizacja programu ma na celu wzmocnienie aktywności, partycypacji społecznej oraz zawodowej osób zamieszkujących obszar. Interwencja będzie dotyczyła wzmocnienia uczestników w podejmowaniu aktywności zawodowej. Osoby do projektu zostaną wyznaczone z pośród uczestników kluczowych działań animacyjnych i ich rodzin oraz z najbliższego otoczenia. Pozwoli to na kompleksowe wsparcie osób, a także na pozytywny wpływ na środowisko lokalne.

Zdjęcie 5. Wyremontowane familoki przy ulicy Ogrodowskiego

Źródło:http://www.google.pl/search?q=paruszowiec++piaski+zdj%C4%99cia&hl=pl&prmd=imvns&source=lnms&tbn=isch&ei=orRMT5PJIKuP4gSR8bnHAg&sa=X&oi=mode_link&ct=mode&cd=2&ved=0CBsQ_AUoAQ&biw=1024&bih=60

3. Cele Programu

Tabela 10 Cele Programu

Wzmocnienie aktywności społecznej i zawodowej społeczności lokalnych zamieszkujących obszary zdegradowane oraz integracja społeczna, stworzenie warunków do podejmowania aktywności zawodowej i przełamywanie indywidualnych barier utrudniających wejście na rynek pracy 73 osób, w tym 45 kobiet i 28 mężczyzn wymagających pełnego włączenia społecznego z terenu Miasta Rybnika w latach 2021 – 2022.					
Cel szczegółowy	Wskaźnik pomiar celu*	Wartość wskaźnika**			Źródło weryfikacji/pozyskania danych do pomiaru wskaźnika oraz częstotliwość pomiaru***
		K	M	O	
Zwiększenie potencjału osobowościowego, motywacji do działania, wiary we własne siły, wytworzenie umiejętności interpersonalnych oraz poprawę funkcjonowania w społeczeństwie.	Liczba osób, które realizowały w ramach wolontariatu lokalne inicjatywy	29	7	36	Liczba podpisanych umów na wolontariat (koniec realizacji wsparcia)
	Liczba osób zwiększających wiedzę na temat potrzeb i problemów grup i społeczności	29	7	36	Liczba osób biorących udział w działaniach środowiskowych (listy obecności, koniec realizacji wsparcia)
Zdobycie umiejętności umożliwiających wejście na rynek pracy, naukę godzenia życia zawodowego z życiem rodzinnym oraz podwyższenie statusu zawodowego poprzez zwiększenie kwalifikacji zawodowych.	Liczba osób, które podwyższyły kwalifikacje poprzez kursy, szkolenia ułatwiające podjęcie zatrudnienia	7	3	10	Liczba certyfikatów (koniec realizacji wsparcia)
	Liczba osób, która zwiększyła wiedzę z zakresu poruszania się po rynku pracy – trener pracy lub doradca zawodowy	52	8	60	Lista obecności z zajęć, ankieta (koniec realizacji wsparcia)
Poprawa funkcjonowania społeczności lokalnej, wzmocnienie potencjału, wzmocnienie tożsamości lokalnej mieszkańców oraz wsparcie lokalnych grup inicjatywnych w pracy na rzecz własnego otoczenia społecznego.	Liczba osób, które podniosły kompetencje społeczne po udziale w grupie wsparcia	57	8	65	Liczba certyfikatów z uczestnictwa, opinia pracownika socjalnego (koniec realizacji wsparcia)
	Liczba inicjatyw lokalnych wdrożonych do realizacji	-	-	12	Liczba podpisanych umów na realizację inicjatyw (koniec realizacji wsparcia)

Źródło: opracowanie własne

Dodatkowym wskaźnikiem realizacji „Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2021-2022” jest liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie - 45 kobiet, 28 mężczyzn, łącznie 73 osób, co wynika z wniosku o dofinansowanie projektu „3R - Rodzina Rozwój Rybnik”.

4. Grupy docelowe

Grupą docelową są rybnickie społeczności lokalne, w tym w szczególności osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenie (w zakresie niezbędnym do wsparcia w/w osób). Społeczności lokalne są wyznaczone zgodnie z zapisami LPR - delimitacją obszaru rewitalizacji - miejscach kumulacji problemów społecznych: Boguszowice Osiedle, Chwałowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski. Nie zakłada się objęciem wsparciem w ramach programu tylko osób, które zamieszkują na podobszarach wskazanych przez LPR, ale na całych zdegradowanych w/w terenach lub terenach do nich przylegających - zgodnie z Regulaminem konkursu nr RPSL.09.01.05-IZ.01-24-347/19. Program skierowany jest do całej społeczności, w związku z tym działania adresowane są do osób mieszkających na przestrzeni wskazanych w Programie dzielnicach.

Osoby rekrutujące się zgodnie z Regulaminem konkursu nr RPSL.09.01.05-IZ.01-24-347/19 z grupy osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w zakresie wsparcia reintegracji zawodowej i społecznej w ramach Programu to 73 osoby tzn. 45 kobiet i 28 mężczyzn.

Przewiduje się zastosowanie w ramach Programu instrumentów aktywnej integracji z grupy instrumentów aktywizacji zawodowej, edukacyjnej, społecznej i zdrowotnej oraz działań środowiskowych. Zastosowane instrumenty zależne będą od indywidualnej sytuacji osoby objętej PAL i stworzonej ścieżki reintegracji. Wybór odpowiednich instrumentów będzie efektem współpracy pracownika socjalnego, animatora z uczestnikiem, jednakże zależeć będzie także od konsultacji z doradcą zawodowym i trenerem pracy.

Nabór uczestników do projektu przeprowadza OPS przy wsparciu partnerów projektu – Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych oraz 17-tki. Nabór odbywa się poprzez ogłoszenia na stronach internetowych, plakaty, instytucje pomocowe i Urząd Miasta. Prowadzona będzie stała kampania informacyjna. Określony będzie termin naboru, który może zostać przedłużony z uwagi na taką konieczność.

Etapy naboru:

Etap1 - Kryteria naboru formalne: zgłoszenie chęci udziału w projekcie w wyznaczonym terminie rekrutacji, wypełnienie ankiety rekrutacyjnej.

Etap 2 – kryteria merytoryczne - Powołana komisja ds. rekrutacji wyodrębni grupę uczestników spełniających kryteria (waga punktowa 1):

- kobieta (uwzględnienie zasady równych szans),
- korzystanie ze wsparcia PO PŻ,
- posiadanie umiarkowanego lub znacznego stopnia niepełnosprawności lub niepełnosprawność sprzężoną, z zaburzeniami psychicznymi, intelektualną i całościowymi zaburzeniami,
- zamieszkiwanie na terenach przeznaczonych do rewitalizacji (5 dzielnic),
- sytuacja dotycząca obszaru jego wykluczenia - występowanie wielowymiarowego wykluczenia społecznego.

Na podstawie indywidualnych rozmów w oparciu o diagnozy sytuacji dokona ostatecznej weryfikacji uczestnika. Końcowym etapem będzie podpisanie umowy zawierającej zasady współdziałania w rozwiązywaniu problemów osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej oraz określenie planu reintegracji.

5. Sposób i metody realizacji

„Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2021-2022” realizowany jest na rzecz wsparcia środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w oparciu o ścieżkę reintegracji, stworzoną dla każdego środowiska (lub społeczności) zagrożonego ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, z uwzględnieniem diagnozy sytuacji problemowej, zasobów, potencjału, predyspozycji, potrzeb z zastosowaniem usług aktywnej integracji m.in. zawodowej, edukacyjnej, społecznej i zdrowotnej, działań środowiskowych. W ramach ścieżki reintegracji, obok usług aktywnej integracji, będą realizowane usługi społeczne, o ile jest to niezbędne dla zapewnienia indywidualizacji i kompleksowości wsparcia dla konkretnej osoby, rodziny czy środowiska i przyczynia się do realizacji celów aktywnej integracji, przy czym wsparcie jest skoncentrowane na osobie i jej potrzebach, a nie na rozwijaniu usług.

Realizacja programu ma na celu wzmocnienie aktywności, partycypacji społecznej i zawodowej osób zamieszkujących dany obszar wymagający interwencji oraz wzmocnienie zdolności do podejmowania aktywności zawodowej nieaktywnych członków tych społeczności. Jednakże usługi aktywnej integracji o charakterze zawodowym dla osób/środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym nie mogą stanowić pierwszego elementu wsparcia w ramach ścieżki reintegracji.

Zgodnie z zaplanowaną ścieżką w ramach projektu „3R - Rodzina, Rozwój, Rybnik” oraz wytycznymi do w/w konkursu ścieżka wsparcia w ramach PAL opiera się na:

- diagnozie problemów, zasobów, potencjału, predyspozycji, potrzeb środowiska oraz ustaleniu ścieżki reintegracji dla środowiska, co czego służy właśnie opracowany program,
- realizacji usług aktywnej integracji o charakterze społecznym m.in. animatora lokalnego, asystenta, wolontariatu, poradnictwa psychologicznego, treningu umiejętności społecznych,
- realizacji działań środowiskowych m.in.: spotkań o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym,
- realizacji usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym m.in. trenera pracy, poradnictwa zawodowego,
- realizacji usług aktywnej integracji o charakterze edukacyjnym m.in. certyfikowane kursy i szkolenia.

Program zakłada, że uwzględniając specyfikę terytorium i zamieszkujących je społeczności z uwzględnione są działania:

- oparte o samopomoc i wolontariat,
- środowiskowe,
- prozatrudnieniowe,
- edukacyjne.

Natomiast działania kulturalne będą realizowane wyłącznie jako wsparcie uzupełniające. W ramach programu zakłada się stosowanie wszystkich instrumentów, które dopuszcza regulamin konkursu, jeżeli będzie to wynikało z potrzeb uczestników projektu.

W związku z występującą pandemią związaną z Covid-19 podejmowane działania zostaną dostosowane do obostrzeń sanitarnych i epidemiologicznych. Na bieżąco w trakcie realizacji projektu będą podejmowane decyzje o zmianach w realizacji Programu w celu zabezpieczenia przed niekontrolowanym rozprzestrzenianiem się wirusa.

6. Zadania

W ramach projektu „3R - Rodzina Rozwój Rybnik” Program realizowany jest na zasadzie partnerstwa przez:

- Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, który będzie realizować pracę animacyjną w dwóch dzielnicach: Niedobczycach i Chwałowicach,
- Stowarzyszenie „17 tka”, który realizować będzie pracę animacyjną w trzech dzielnicach w Niewiadomiu, Boguszowicach Osiedlu i Paruszowcu – Piaskach.
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, który realizować będzie pracę animacyjną i pracę socjalną we wszystkich dzielnicach wyznaczonych programem.
- Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS realizować będzie także zadanie dotyczące reintegracji zawodowej uczestników projektu.

Nadmienia się, że wszystkie działania realizowane są wspólnie przy współpracy partnerów.

Zadanie 1 Uszczegółowienie diagnozy środowiska

Stworzenie Programu Aktywności Lokalnej i przyjęcie Programu uchwałą Rady Miasta Rybnika.

Zadanie 2 Działania animacyjne dla środowiska

2.1. Animacja społeczności lokalnej

- spotkania z mieszkańcami (budowanie zaufania z animatorem/ pracownikiem socjalnym),
- współpraca/konsultacja przy inicjatywach,
- zapewnienie wsparcia mieszkańcom,
- włączenie w tworzenie wydarzeń kulturalnych w dzielnicy,
- pobudzanie aktywności obywatelskiej,
- aktywizowanie dzieci, młodzieży i dorosłych poprzez zajęcia, warsztaty,
- wyjścia zgodnie z potrzebami uczestników.

2.2. Współpraca i współdziałanie

- współpraca i współdziałanie z innymi instytucjami zaangażowanymi w proces rewitalizacji i interesariuszami.

2.3. Organizacja działań w środowisku

- organizacja i udział w wydarzeniach kulturalnych, edukacyjnych i rekreacyjnych.

2.4. Działania animacyjne

Działania animacyjne dla osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ze środowiska lokalnego dla 45 kobiet i 28 mężczyzn:

- podpisanie umów,
- współpraca z trenerem pracy w celu stworzenia ścieżki wsparcia,
- organizacja grup wsparcia w pięciu dzielnicach (tematy zgodne z zapotrzebowaniem uczestnika, w tym zajęcia ze specjalistami i zajęcia artystyczne),
- organizacja warsztatu motywacyjnego,
- wsparcie asystenta rodziny lub innych specjalistów zgodnie z potrzebami uczestników.

Zadanie 3 Lokalne inicjatywy obywatelskie

Lokalne inicjatywy obywatelskie mieszkańców dzielnic– średnio 12 inicjatyw.

3.1. Stworzenie zasad konkursu

- stworzenie zasad konkursu w tym uproszczenie zasad i formularza.

3.2. Ogłoszenie konkursu i nabór wniosków

- opublikowanie ogłoszenia konkursu na stronach lidera i partnerów, umieszczenie na lokalnych tablicach ogłoszeń, o konkursie informować będą animatorzy, pracownicy socjalni,
- wnioski składane będą w siedzibie lidera i partnerów.

3.3. Ocena merytoryczna wniosków i wybór najlepszych inicjatyw

- projekty, które uzyskają pozytywną opinię animatora/pracownika socjalnego w pierwszym etapie oceny zostaną dofinansowane, komisja powołana zostanie w przypadku kwestii spornych,
- głosowanie na dzielnicach i wybór najlepszych inicjatyw,
- wyniki konkursu zostaną opublikowane na stronach lidera i partnerów oraz tablicach ogłoszeń.

3.4. Realizacja inicjatyw

- realizacja inicjatyw przez mieszkańców i ich rozliczenie, w tym praca wolontarystyczna.

Zadanie 4 Zasilki

W ramach PAL możliwe jest przyznanie świadczeń w formie zasiłków celowych, okresowych oraz świadczeń z tytułu kontynuacji nauki, zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.

Zadanie 5 Instrumenty reintegracji zawodowej

W ramach zadania znajdują się koszty związane z realizacją ścieżki reintegracji - uczestnik projektu zgodnie z w/w ścieżką będzie miał możliwość skorzystać z instrumentów reintegracji zawodowej i edukacyjnej.

5.1 .Zaplanowanie indywidualnej ścieżki reintegracji

- zaplanowanie indywidualnej ścieżki reintegracji - indywidualnego wsparcia dla każdego uczestnika: instrumenty zawodowo – edukacyjne - przy współpracy z pracownikiem, trenerem i animatorem. Uczestnik projektu zgodnie z w/w ścieżką będzie miał możliwość skorzystać z instrumentów aktywnej integracji.

5.2. Organizacja usług wspierających

- organizacja usług wspierających – trener pracy– zgodnie z potrzebami uczestników - z zakresu doradztwa zawodowego, dokumentów aplikacyjnych, poruszania się na rynku pracy – zajęcia indywidualne i grupowe z zakresu doradztwa zawodowego, dokumentów aplikacyjnych, poruszania się na rynku pracy.

5.3. Wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe

- organizacja szkoleń zawodowych (certyfikowane kursy i szkolenia) - skierowanie uczestnika na szkolenie zawodowe zgodnie z zapotrzebowaniem rynku pracy, umiejętnościami i możliwościami uczestnika (po diagnozie), w tym wypłata stypendium szkoleniowego,
- organizacja staży zawodowych 3 lub 6 miesięcznych, wraz z opiekunem stażu,
- organizacja wizyt zawodowoznawczych,
- praktyki organizowane w celu podniesienia kompetencji uczestników,
- warsztat z zakresu zmiany wizerunku po poszukiwaniu pracy.

5.4. Monitorowanie działań zmierzających do podjęcia pracy

Zadanie 6. Zarządzanie, organizacja oraz promocja Programu

Zadanie Zarządzanie, organizacja oraz promocja Programu ma na celu sprawną realizację Programu poprzez monitoring i ewaluację, co pozwoli na prawidłowe rozliczenie środków finansowych. Realizowane będą także wszelkie zadania związane z promowaniem realizowanych działań. W ramach zadanie realizowana będzie:

- obsługa administracyjno – księgowa,
- promocja Programu,
- monitoring i ewaluacja Programu.

7. Budżet Programu

Budżet Programu zabezpieczony jest w ramach projektu „3R - Rodzina Rozwój Rybnik”, który współfinansowany jest w ramach osi priorytetowej: IX. Włączenie społeczne dla działania: 9.1. Aktywna integracja dla poddziałania: 9.1.5. Programy aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym- konkurs.

Koszt Programu określony jest we wniosku o dofinansowanie projektu wynosi 1662 470,00 zł. Kwota przeznaczona na Program może ulec zmianie, ze względu na możliwe przesunięcia w ramach projektu „3R - Rodzina Rozwój Rybnik”, zgodnie z Wytycznymi w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020. Zadania: Zarządzanie, organizacja oraz promocja Programu nie są wyszczególnione w ramach wyżej wymienionego budżetu, gdyż ujęte są w całości wniosku aplikacyjnego „3R - Rodzina Rozwój Rybnik”, w ramach kosztów pośrednich. Program Aktywności Lokalnej będzie realizowany jedynie w przypadku podpisania umowy o dofinansowanie w ramach poddziałania: 9.1.5.

8. Harmonogram realizacji Programu

Tabela 11. Harmonogram realizacji Programu na lata 2021-2022

Harmonogram realizacji programu 2021-2022					
Rok		2021		2022	
Półrocze		I	II	I	II
1. Uszczegółowienie diagnozy środowiska					
1.	Uszczegółowienie diagnozy środowiska				
2. Działania animacyjne dla środowiska					
2.1.	Animacja społeczności lokalnej				
2.2.	Współpraca i współdziałanie				
2.3.	Organizacja działań w środowisku				
2.4.	Działania animacyjne				
3. Lokalne inicjatywy obywatelskie					
3.1.	Stworzenie zasad konkursu				
3.2.	Ogłoszenie konkursu i nabór wniosków				
3.3.	Ocena merytoryczna wniosków i wybór najlepszych inicjatyw				
3.4.	Realizacja inicjatyw				
4. Zasiłki					
4.	Zasiłki				
5. Instrumenty reintegracji zawodowej					
5.1	Zaplanowanie indywidualnej ścieżki reintegracji				
5.2	Organizacja usług wspierających				
5.3	Wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe				
5.4	Monitorowanie działań zmierzających do podjęcia pracy				
6. Zarządzanie, organizacja oraz promocja Programu					
6.1.	Zarządzanie, organizacja oraz promocja Programu				

Źródło: Opracowanie własne

9. Realizatorzy Programu oraz podział odpowiedzialności

Odpowiedzialność za realizację Programu przejmuje Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, Referat Rewitalizacji w Wydziale Rozwoju Urzędu Miasta Rybnika oraz partnerzy- Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych, Stowarzyszenie 17-tka, którzy zajmują się realizacją całości projektu „3R - Rodzina Rozwój Rybnik”. Korzystać się będzie również z pomocy organizacji pozarządowych, jednostek samorządowych, instytucji działających na terenie Rybnika oraz wolontariuszy, którzy dobrowolnie zobowiążą się do współpracy.

Spis zdjęć, rysunków i tabel

Tabela 1. Struktura demograficzna mieszkańców poszczególnych dzielnic – stan na 31.12.2019r.

Tabela 2. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na podstawie decyzji w stosunku do liczby mieszkańców - stan na 31.12.2019r .

Tabela 3. Powody korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku przez mieszkańców dzielnic w 2019r.

Tabela 4. Najczęstsze powody korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku w 2019 roku - procent liczby osób w rodzinach w stosunku do ilości mieszkańców.

Tabela 5. Liczba osób niepełnosprawnych w bazie PFRON w stosunku do liczby mieszkańców - stan na 31.12.2019 r.

Tabela 6. Liczba zgłoszeń o występowaniu przemocy w stosunku do liczby mieszkańców - stan na 31.12.2020 r.

Tabela 7. Ilość przestępstw, interwencji, wykroczeń w poszczególnych dzielnicach w roku 2019r.

Tabela 8. Ilość przestępstw, interwencji, wykroczeń w poszczególnych dzielnicach w roku 2019r.

Tabela 9. Sumaryczna ilość przestępstw, interwencji, wykroczeń w poszczególnych dzielnicach w roku 2019 w porównaniu do ilości mieszkańców.

Tabela 10 Cele Programu.

Tabela 11. Harmonogram realizacji Programu na lata 2021-2022.

Rysunek 1. Obszary problemowe – obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji Rybnika zdiagnozowany na podstawie analiz.

Rysunek 2. Dzielnice Rybnika.

Zdjęcie 1. Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rybniku–Boguszowicach.

Zdjęcie 2. Chwałowickie familoki.

Zdjęcie 3. Niedobczyckie familoki.

Zdjęcie 4. Zabytkowa Kopalnia "Ignacy".

Zdjęcie 5. Wyremontowane familoki przy ulicy Ogrodowskiego.